

EHL-İ BEYT'TE HZ. EBÛ BEKİR, HZ. ÖMER VE HZ. OSMAN SEVGİSİ

İsmail ALTUN (*)

ÖZ

Hz. Peygamber'in vefatından sonra İslâm dünyasında ilk üç halifeye yönelik tutum ve davranışlar ile ilgili olarak farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlar hakkında Sünnî ve Şii dünyalarının değişik kanaatlere sahip olduğu bilinmektedir. Sünnîler Râşit halifelere karşı son derece saygı ve sevgi beslerken, Şiiler olumsuz bir bakış açısı ile ilk üç halife hakkında çeşitli eleştirilerde bulunmaktadır. Ancak Şiilerin imam olarak kabul ettikleri Ehl-i Beyt'in ilk üç halife hakkındaki görüş, düşünce ve değerlendirmeleri merak konusudur. Bu makalede; Ehl-i Beyt ve Ehl-i Beyt neslinin ilk üç halifeye yönelik tutumu ve davranışları ile ilgili bir kısım rivayetler ele alınacak ve bu rivayetler üzerinden bazı tespitlere ve değerlendirmelere yer verilecektir. Böylece Ehl-i Beyt ile bugünkü Şiâ'nın ilk üç halifeye bakışı arasında bir mukayese yapabilmek imkânı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ehl-i Beyt, Sevgi, Ebû Bekir, Ömer, Osman.

ABSTRACT

The Love of Abu Bakr, Omar and Othman in Ahl al-Bayt

After the death of the prophet Mohammad, different approaches toward the attitudes and conducts of the first three caliphs emerged in the Islamic world. Sunnite and Shiite worlds are known to have diverse convictions about these approaches. While the Sunnites have the utmost respect and love for the Rashid caliphs, the Shiites have various criticisms against and negative views on the first three caliphs. However, what the Ahl al-Bayt, whom the Shiites regard as the imam, thinks of the first three caliphs is still a matter of curiosity. This study deals with Ahl al-Bayt and the stories of Ahl al-Bayt generation on attitudes and conducts toward the first three caliphs and these stories will lead to certain assessments. Thus, a comparison of views between today's Shiites and Ahl al-Bayt on the first three caliphs will be made.

Keywords: Ahl al-bayt, Love, Abu bakr, Omar, Othman

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü İslam Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. (e-posta: ismail.altun@atauni.edu.tr)

Giriş

En geniş anlamıyla Hz. Peygamber'in akrabası olan ona inanmış, onun hizmetinde bulunmuş ve onunla birlikte yaşamış kimselere Ehl-i Beyt; bunların nesli olup Hz. Peygamber'in irtihalinden sonra dünyaya gelmiş olan kimselere ise Ehl-i Beyt zürriyeti denmiştir.¹ Ehl-i Beyt kavramı, Hz. Peygamber döneminde gerek Hz. Peygamber'in, gerekse diğer insanların aile ve ev halkı için kullanılan bir tabir iken Hz. Peygamber'in irtihaliyle başlayan süreçte bu kavramın tanımı hakkında ileri sürülen düşünceler ve görüşler farklılık arz etmiştir. Şîa, Ehl-i Beyt konusunda ortaya koyduğu ve kabul ettiği tek bir tanımla Ehl-i Beyt'i Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile sınırlamış, Hz. Hüseyin soyundan gelen imamları da kendilerine tâbî olunacak yegâne masum -günahattan korunmuş- önderler olarak takdim etmiştir. Ehl-i Sünnet itikadî içerisinde ise söz konusu kavram için farklı tanımlar yapılmıştır. Kimi tanımlar Ehl-i Beyt'i sadece Hz. Peygamber'in ev halkına, yani hanımlarına ve çocuklarına hasrederken bazıları da Hz. Ali ile torunları Hz. Hasan'ı ve Hz. Hüseyin'i de bu çerçeveye dâhil etmişlerdir. Daha başka tanımlamalar da yapılmıştır.²

Kur'an'ı Kerim'in Ehl-i Beyt'ten,³ hadis-i şeriflerin ise Ehl-i Beyt'ten ve Ehl-i Beyt sevgisinden bahsetmesi,⁴ özellikle de Hz. Peygamber'e duyulan sevgi ve saygı, Müslümanların ilgisini Ehl-i Beyt üzerine çekmiş ve onlara yoğun bir sevgi beslenmesine zemin hazırlamıştır. Başta Râşit halifeler olmak üzere⁵ Müslümanların pek çoğu, Ehl-i Beyt'e ayrı bir değer vermiş, onlara muhabbet

- 1 Varol, M. Bahaüddin, "Ehl-i Beyt Sevgisi Nedir? Nasıl Olmalıdır?", *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Müsikisi Dergisi*, 2003, cilt: I, sayı: 2, s. 127.
- 2 Geniş bilgi için bkz. İhsan İlahî Zahîr, *eş-Şîa ve Ehlül-Beyt*, Lahor, 1999, s. 15 vd.; Fevzi, Faruk Ömer, "Ehl-i Beyt Kavramı Üzerine...", çev. Mehmet Bahaüddin Varol, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, sayı: 9, s. 397-404; Duman, M. Zeki, "Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Beyt", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sayı: 11, s. 50-55; Varol, M. Bahaüddin, a.g.m., s. 109-111; Makrizî, Takiyüddin Ahmed b. Ali b. Ehl-i Beyt'in Fazileti, çeviren: M. Mahfuz Söylemez, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, cilt: XLIII, sayı: 2, s. 413-447.
- 3 Kur'an'ı Kerim'de, "Ey Ehl-i Beyt! Şüphesiz Allah, sizden kusuru giderip, tertemiz yapmak ister." buyrulmuştur. Ahzab, 33/33.
- 4 Örneğin Hz. Peygamber şöyle buyuruyor: "Sizin en hayırlınız, benden sonra ehlime en hayırlı olanınızdır." Hâkim, Ebû Abdullah en-Nisâbüri, *el-Müstedrek alâs-Sahihayn*, Beyrut, tsz. III, 311. Heytemî, Ahmed b. Hacer, *es-Savâiku'l-Muhrika*, İstanbul, 1984, s. 184. Bir başka hadiste ise şöyle buyrulur: "Sizi nimetleriyle rızıklandırdığından dolayı Allah'ı seviniz. Allah'ı sevdiğinizden dolayı beni, beni sevdiğinizden dolayı da Ehl-i Beyt'im seviniz" Bu hadisin isnadı sahihtir. Hâkim, III, a.g.e., s. 150; Heytemî, a.g.e., s. 185. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Heytemî, a.g.e., s.184-206.
- 5 Bu konuda bkz. Varol, M. Bahaüddin, a.g.m., s. 122-25.

göstermiş ve hürmette kusur etmemeye çalışmışlardır. Bu sebeple Ehl-i Beyt ve Ehl-i Beyt sevgisini konu edinen çok sayıda bilimsel çalışmalar mevcuttur.⁶ Fakat Ehl-i Beyt’in, sahabeye özellikle de ilk üç halifeye bakışı ve onlardaki Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman algısı ile ilgili müstakil bilimsel çalışmalar yok denecek kadar azdır.⁷ Hâlbuki birbiri ardınca hilafeti üstlenen bu üç büyük sahabe, Kur’an’ın kendilerinden övgüyle bahsettiği, Allah Teâlâ’nın kendilerinden razı olduğu ve kendilerine cenneti vaat ettiği ilk muhacirler içerisinde yer almışlardır.⁸ Ayrıca pek çok hadiste Hz. Peygamber’in övgüsüne mazhar olmuş, cennetle müjdelenmişlerdir.⁹ İslâmiyet’in doğuşunda büyük fedakârlıklar göstermiş, Bedir’de, Uhud’da ve Rıdvan Biati’nde bulunmuşlardır. Büyük fetihler gerçekleştirmek suretiyle İslâmiyet’in doğuşunda olduğu gibi yayılışında da Resûlullah’ın halefleri olarak ümmete öncülük yapmış ve daha sonraki nesiller için örnek ve model olmuşlardır. Dolayısıyla onları sevmek ve onların yolunu takip etmek de Hz. Peygamber’in ifadesiyle Müslümanlara

6 Örneğin bkz. Gülgün Uyar, *Ehl-i Beyt: İslam Tarihinde Ali-Fatıma Evladı*, İstanbul: Gelecek Yayıncılık, 2004; Varol M. Bahaüddin, *Ehl-i Beyt Gerçeği*, Şamil Yayıncılık, İstanbul, 2001; Aynı Mlf., *Hilafet Mücadelesinde Ehli Beyt Nesli*, Yediveren Kitap, Konya 2004; Açıklık, Yusuf, *Hadislerde Ehl-i Beyt*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 1999; Fevzi, Faruk Ömer, “Ehl-i Beyt Kavramı Üzerine...”, çev. Mehmet Bahaüddin Varol, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, sayı: 9, s. 397-404; Duman, M. Zeki, “Kur’an-ı Kerim’de Ehl-i Beyt”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sayı: 11, s. 50-55; Makrizî, Takiyüddin Ahmed b. Ali b. Ehl-i Beyt’in Fazileti, çeviren: M. Mahfuz Söylemez, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, cilt: XLIII, sayı: 2, s. 413-447; Varol, M. Bahaüddin, “Ehl-i Beyt Sevgisi Nedir? Nasıl Olmalıdır?”, *İSTEM: İslâm San’at, Tarih, Edebiyat ve Müzik Dergisi*, 2003, cilt: I, sayı: 2, s. 127; Azimli, Mehmet, Ehl-i Beyt’in Kurduğu İlk Devlet: İdrisîler, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, cilt: V, sayı: 1, s. 1-14; Aksoyak, İ. Hakkı, Eşref Paşa’nın Müşterek Şiirlerinde Ehl-i Beyt ve On İki İmam Sevgisi, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2004, cilt: IX, sayı: 30, s. 363-381; Eğri, Osman, Alevî-Bektâşî Gelecekte Allah, Peygamber ve Ehl-i Beyt Sevgisi, *İslâmî İlimler Dergisi*, 2006, cilt: I, sayı: 1, s. 213-240; Şahin, Hanifi, Ehl-i Beyt Siyaset İlişkisi (İlhanlılar Dönemi), *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2009, cilt: XIII, sayı: 41, s. 91-102.

7 Bu konu hakkında yayımlanan bir sempozyum metni için bkz. Ümit, Mehmet, Ehl-i Beyt Merkezli Yaklaşımlarda Sahabe İmajı: Zeydiyye Örneği, Hz. Muhammed ve evrensel mesajı sempozyumu, 20-22 Nisan 2007 [*İslami İlimler Dergisi Yayınları*], 2007, s. 218.

8 Tevbe, 9/100.

9 Buhârî, Muhammed b. İsmâil, *Sahîbü’l-Buhârî*, İstanbul, 1981, Fedâilu’s-Sahâbe, 5, 6, 7, 8, 9; Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim b. Haccâc, *Sahîhu Müslim*, nşr., Muhammed Fuâd Abdülbâkî, İstanbul, 1981, Fedâilu’s-Sahâbe, 1, 2, 3, 4; Hâkim, a.g.e., III, 68-166; Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistânî, *Sünen*, Kahire, 1988, Süne, 9; İbnü’l-Esîr, İzzüddin Ebu’l-Hasen Ali b. Muhammed, *Üsdü’l-Gâbe fi Mârifeti’s-Sahâbe*, thk., Ali Muhammed Muavviz-Adil Ahmed Abdü’l-Mevcut, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut, tsz., III, 579-80; Muhibbuddîn et-Taberî, Ahmed b. Abdillah, *er-Riyâdu’n-Nadira fi Menakibi’l-Aşra*, Beyrut, 1997, I, 46; Heytemî, a.g.e., s. 76, 78;

farz kılınmıştır.¹⁰ Onun için bazı Şiiler hariç İslâm tarihi boyunca başta Ehl-i Beyt olmak üzere bütün Müslümanlar, onlara sevgide ve saygıda kusur etmeye özen göstermişlerdir. Bundan dolayı biz, Hz. Ebû Bekir'i, Hz. Ömer'i ve Hz. Osman'ı sevmenin de Ehl-i Beyt'i sevmek kadar önemli olduğunu ve bu konu hakkında da bilimsel araştırmaların yapılması gerektiğini düşünüyoruz.

Bu mülahazalarla çalışmamızda "Ehl-i Beyt'te Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman Sevgisi" konusu ele alınmış, konu ile ilgili rivayetler incelenerek bir kısım değerlendirmelere yer verilmiş ve Ehl-i Beyt ile bugünkü Şia'nın ilk üç halife hakkındaki görüşleri ve kanaatleri arasında bir mukayese imkânı sağlama hedefi gözetilmiştir. Özellikle Ehl-i Beyt büyükleri olarak Hz. Fatıma ile İsnâaşeriyye'nin önder olarak benimsedikleri on iki imamın¹¹ ilk üç halife bakışı, çalışmanın odak noktasını oluşturmuştur. Ancak Ehl-i Beyt'in ilki olan Hz. Peygamber'in, bu sahabeler hakkındaki methiyeleri ve onlarla olan ilişkileri, başlı başına bir araştırma konusu teşkil edeceğinden bu konudaki hadislerin ve tarihî rivayetlerin çalışmamızda yer almadığını, ayrıca konu hakkında daha ziyade Sünnî kaynakların referans alındığını belirtmemiz gerekir. Bununla birlikte Ya'kûbî, Küleynî, Mes'ûdî, İbn Ebi'l-Hadîd, Murtaza Askeri ve Cafer Sübhani gibi Şii ya da Şii eğilimli müelliflerin eserlerinde yer alan konuyla ilgili bazı rivayetlere de yer yer atıfta bulunulmuştur. Şiilerin ilk üç halife hakkındaki görüş ve kanaatleri hakkında kaleme alınan bazı çalışmalardan da istifade edilmiştir.¹²

Çalışmada öncelikle Ehl-i Beyt imamlarının, ilk üç halife hakkındaki kanaatleri ve düşünceleri ele alınmış, sonra evlilikler yoluyla aralarında gerçekleşen akrabalık ilişkilerine yer verilmiş ve bilahare çocuklarına ilk üç halifenin isimlerini vermeleri ve bunun nedenleri üzerinde durulmuştur.

1. Ehl-i Beyt'te Hz. Ebû Bekir Sevgisi

a. Ehl-i Beyt'in, Hz. Ebû Bekir Hakkındaki Görüşleri ve Düşünceleri

Ehl-i Beytin, Hz. Ebû Bekir ile ilgili sözleri, onun hakkındaki kanaatlerini ve düşüncelerini yansıtmaları bakımından büyük önem arz eder. O halde

10 Nitekim Resûlullah (s), Allah'ın Ebû Bekir'i, Ömer'i, Osman'ı ve Ali'yi sevmeyi Müslümanlara farz kıldığını bildirmiştir. Bkz. Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 43.

11 Şii fırkalarından İsnâaşeriyye'ye göre on iki imam şunlardır: Ali b. Ebû Tâlib (ö. 40/661), Hasan b. Ali (ö. 49/669), Hüseyin b. Ali (ö. 61/680), Ali Zeynelâbidîn (ö. 94/713), Muhammed el-Bâkır (ö. 114/733), Ca'fer es-Sâdık (ö. 148/ 765), Mûsâ el-Kâzım (ö. 183/799), Ali er-Rızâ (ö. 203/818), Muhammedet-Taki el-Cevâd (ö. 220/835), Ali en-Naki el-Hâdî (ö. 254/868), Hasan b. Ali el-Askerî (ö. 260/ 874), Muhammed el-Mehdî el-Muntazar. Bkz. Fıçlalı, Ethem Nuri, "İsnâaşeriyye" *DİA*, İstanbul, 2001, XXIII, 143.

12 Sözgelimi bkz. İhsan İllâhî Zahîr, *a.g.e.*; Arı, M. Salih, *İmamiye Şiası Kaynaklarına Göre İlk Üç Halife*, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2011.

öncelikle onların, Hz. Ebû Bekir’le ilgili sözlerini ele almak suretiyle konuya girmemiz yerinde olacaktır.

Hz. Ali’ye göre bu ümmetin en faziletlisi, Hz. Ebû Bekir’dir. O şöyle diyor: “Size peygamberinden sonra bu ümmetin en hayırlısını haber vereyim mi? O, Ebû Bekir’dir.”¹³ Hz. Ali, “Sıddık” lakabının Hz. Ebû Bekir’e Allah tarafından verildiğini söylemiştir. Nitekim Ebû Yahya Hâkim b. Sa’d’ın anlattığına göre Hz. Ali şöyle demiştir: “Allah’a yemin olsun ki Ebû Bekir’in Sıddık ismi gökten inzal edildi.”¹⁴ Yine Hz. Ebû Bekir vefat edip kefenlendikten sonra Hz. Ali yanına girmiş ve “Amel defteriyle Allah’a kavuşanlar (Allah Teâlâ’nın sahifesini dürdüğü kimseler) arasında hiç kimse bana şu kefenine sarılan zattan daha sevimli değildi”¹⁵ diyerek ona olan sevgisini dile getirmiştir. Hz. Ali’ye göre Hz. Peygamber’in kendisini en çok sevdiği ve kendisine en fazla güvendiği kişi Hz. Ebû Bekir’dir.¹⁶ Onun nazarında Hz. Ebû Bekir, Resûlullah’ın yakın dostu, sırdaşı ve müsteşarıdır. Sahabenin Allah’tan en çok korkanı, İslâm’a yardım hususunda en cömerdi ve mertebeye en şerefliisidir.¹⁷ Hz. Ali, kendisinin Hz. Ebû Bekir’den üstün olduğunu söyleyenleri uyarılmış ve Hz. Ebû Bekir’in, “Müslüman olma ve Müslümanlığını ilan ve izhar etme, hicret etme, Hz. Peygamber’le mağarada bulunma ve imamlık yapma” olmak üzere dört hususta kendisinden öncelikli olduğunu ifade etmiştir.¹⁸

Ehl-i Beyt’in diğer üyeleri ve onların neslinden gelenler de Hz. Ali gibi Hz. Ebû Bekir hakkında müspet düşünmüşler ve ondan sitayişle bahsetmişlerdir. Nitekim Hz. Peygamber’in ve Hz. Ali’nin amcaoğlu Abdullah b. Abbas,

13 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, thk., Şuayb Arnavûd-Adil Mürşid, Beyrut, 1995-2001, II, 200, 220, 224 (H. No: 833, 871, 878); Hâkim, III, *a.g.e.*, III, 89. İsnadı sahihtir. Benzer ifadeler için bkz. Ebu Dâvud, Sünne, 8 nr. 4629; İhsan İllâhî Zahîr, *a.g.e.*, s. 51, 101.

14 Taberâni, Ebû’l-Kasım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu’cemu’l Kebîr*, thk., Hamdî Abdü’l-Mecid es-Selefi, Kahire, tsz. I, 55. Ravileri sikadır. Hâkim, *a.g.e.*, III, 69. Benzer ifadeler için bkz. Lâlekâî, Ebu’l-Kasım Hibetullah b. el-Hasen b. Mansûr et-Taberî, thk., Ahmed b. Sa’d b. Hemdân el-Ġâmidî, *Şerhu Usûli İtikadî Ehli’s Sünne ve’l-Cemâa*, Riyad, 1995, IV, 1295 (H. No: 4455).

15 İbni Asâkir, Ali b. el-Hasen, *Tarihü Medîneti Dımaşk*, thk. Muhibbüddin Ebi Said-Ömer b. Ğarâme el-Amravî, Daru’l-Fikir, Beyrut, 1996, XXX, 442; Zehebî, Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Tarihü’l-İslâm*, thk. Ömer Abdü’s-Selam Tedmürî, Beyrut, 1990-2000, III, 120. Hz. Ali’nin, bu sözü Hz. Ömer hakkında söylediğine dair bkz. İbn Sa’d, Ebû Abdillah Muhammed, *Kitâbu’l-Tabakâtü’l-Kebîr*, thk. Ali Muhammed Ömer, Kahire, 2001, III, 343; İhsan İllâhî Zahîr, *a.g.e.*, s. 100-101.

16 Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1296 (H. No: 2457).

17 Muhibbüddin et-Taberî, *a.g.e.*, I, 225. Benzer ifadeler için bkz. Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1296 (H. No: 2457).

18 Tevbe/40. Muhibbüddin et-Taberî, *a.g.e.*, I, 77-78; Kandehevî, Muhammed Yûsuf, *Hayâtü’s-Sahâbe*, çev., Ali Arslan, Aygül Yayınları, İstanbul, tsz. III, 15-6.

onun için şöyle derdi: 'Allah Ebu Bekir'e rahmet etsin. Vallahi o fakirlere merhamet eder, Kur'an okur, şeriatın hoş karşılamadıklarından men eder, dinini bilir, Allah'tan korkar, haramları yasaklar, iyiliği emreder, gecelerini namazla gündüzlerini oruçla geçirirdi. Takva ve az ile yetinmekte arkadaşlarından üstün, züht ve iffet bakımından onların efendisiydi.'¹⁹

Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan da, Hz. Ebû Bekir'e ile Hz. Ömer'e son derece saygı duyar, hatta Kur'an ve Sünnet'ten sonra onların yolunun takip edilmesi gerektiği kanaatini taşırdı. Nitekim halifeliği Muaviye b. Ebî Süfyan'a devrederken ileri sürdüğü şartlardan biri de onun insanlar arasında Allah'ın kitabı, Resûlullah'ın sünneti ile amel edip hüküm vermesi ve Râşit halifelerin yolunu takip etmesiydi.²⁰

İsnâşeriyye'nin (İmamiyye Şiâsının) dördüncü imam olarak kabul ettikleri Zeyne'l-Abidin Ali ise insanları Hz. Ebû Bekir'i sevmeye, onu dost edinmeye teşvik eder ve onun "Sıddık" diye isimlendirilmesi gerektiğine dikkat çekerdi. Caferi Sadık, babası Muhammed Bakır'dan şunları naklediyor: "Bir adam onun (babamın) babası Zeyne'l-Abidin Ali b. Hüseyin'e (r. anhum) gelmiş ve şöyle demişti: 'Bana Ebû Bekir'den haber ver.' Bunun üzerine o, 'Sıddık'tan mı?' diye sordu. Adam, 'Onu sen Sıddık diye mi isimlendiriyorsun?' dedi. Bunun üzerine Zeyne'l-Abidin şunları söyledi: 'Annen seni kaybetsin, ona Resûlullah (s), bütün Muhacirler ve Ensar 'Sıddık' ismini verdiler. Bunun için ona kim 'Sıddık' ismini vermezse dünyada ve ahirette aziz ve celil olan Allah, o kişinin sözünü tasdik etmez. Git, Ebû Bekir'i ve Ömer'i (r. anhüma) sev.'²¹

Burada Ehl-i Beyt mensuplarından olan Hz. Fatıma'nın Hz. Ebû Bekir hakkındaki tavırlarına ve düşüncelerine de kısaca değinmek gerekmektedir. Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Fâtıma, halife Hz. Ebû Bekir'den, babasından kalan Fedek²² arazisinin miras olarak kendisine verilme-

19 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 53.

20 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 54.

21 Heytemî, *a.g.e.*, s.50. Benzer ifadeler için ayrıca bkz. Zehebî, *Siyer Alâmi'n-Nübelâ'*, nşr. Şuayb el-Arnâvut v. dğr., Beyrut 1982, IV, 395; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 55.

22 Fedek, Hz. Peygamber döneminde bir Yahudi köyüdür. Bugünkü adı Hâit'tir ve Medine'ye yaya olarak yaklaşık iki ya da üç günlük mesafede yer almaktadır. Bkz. Yâkût el-Hamevî, Şihâbüddîn Ebû Abdillâh b. Abdillâh, *Mu'cemül-Büldân*, Tahran, 1968, III, 855. Hicretin yedinci yılında gerçekleşen Hayber'in fethinden sonra İslâm'a davet edilen Fedek Yahudileri, İslâm'ı kabul etmeyip topraklarının yarısı karşılığında Hz. Peygamber'e barış teklifinde bulunmuşlardır. Hz. Peygamber Yahudilerin bu teklifine olumlu cevap vermiştir. Barış yoluyla alınan Fedek arazisi, Hz. Peygamber'e tahsis edilerek onun tasarrufuna bırakılmıştır. Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, nşr. M. Jones Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1984, II, 706-707; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Muhammed Ali el-Kutub-Muhammed ed-Dâli Belta,

sini talep etmiştir. Ancak Hz. Ebû Bekir, “Biz miras bırakmayız. Bizim bıraktıklarımız sadakadır” hadisine dayanarak onun bu talebini geri çevirmiştir.²³ Bazı rivayetlerde Hz. Fâtıma’nın Fedek meselesi sebebiyle Hz. Ebû Bekir’e darıldığı ve hayatının sonuna kadar onunla konuşmadığı²⁴ o öldüğünde de kocası Ali’nin, Ebû Bekir’e bildirmeden geceleyin onun cenaze namazını kıldığı ve onu defnettigi²⁵ nakledilir. Ancak bu rivayetlerin doğruluğu kesin değildir. Zira bu husustaki rivayetler çelişkilidir.²⁶ Nitekim Hz. Fâtıma’nın, Hz. Ebû Bekir’le ölünceye kadar hiç konuşmadığına dair rivayetler olduğu gibi, onun Ebû Bekir’le vefatına kadar sadece Fedek konusunda konuşmadığına dair rivayetler de vardır.²⁷ Yine Fedek konusunda bir kısım Sünnî ve Şii kaynaklarda Fâtıma’nın, talebini geri çeviren Ebû Bekir’e, “Sen, Resûlullah’tan duyduklarını daha iyi bilirsin” diyerek bu talebinden vazgeçtiği ve Ebû Bekir’in kararına rıza gösterdiği de nakledilmiştir.²⁸ Yine bazı Sünnî rivayetlere göre Fâtıma’nın cenaze

Beyrut, 1992, III, 368; Ebû Ubeyd, Kasım b. Selâm, *Kitâbü’l-Emvâl*, thk. Muhammed Halîl Harrâs, Dâru’l-Fıkr, Kahire, 1975, s. 16; Belâzurî, *Fütühü’l-Büldân*, thk. Abdullah Üneys et-Tubbâ’-Ömer Üneys et-Tubbâ’ Müessesetü’l-Meârif, Beyrut, 1987, s. 41; Algül, Hüseyin “Fedek”, *DİA*, İstanbul, 1995, XII, 294; Altun, İsmail, “Hz. Ebu Bekir ile Hz. Fatıma Arasında Yaşanan Fedek Meselesine Sünnî ve Şii Yaklaşımların Analizi”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, 2012, sayı: 27, s. 2-3. Hz. Peygamber, bu araziden elde edilen gelirle, bir yandan kendi ailesinin geçimini sağlamış, diğer yandan da Müslüman fakirlerin, yetimlerin, miskinlerin ve yolcuların ihtiyaçlarını gidermiştir. Bkz. Belâzurî, *Fütüh*, s. 44. İbn Teymiyye, Takiyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm, *Minhâcü’s-Sünneti’n-Nebeviyye fî Nakzi Kelâmî’ş-Şîa ve’l-Kaderiyye* (Şii İbn Mutahhar el-Hillî’nin görüşleri ile birlikte) thk. Muhammed Reşâd Sâlim, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire, 1989, IV, 230; Altun, a.g.m., s. 2-3.

- 23 Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, I, 9; Buhârî, Meğazî, 38; Müslim, Cihâd, 52 (1759); Ebû Dâvûd, Harâc, 19 (2968, 2969); Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, Dâiretu Maârif, Beyrut, tsz., VI, 300; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 83.
- 24 Buhârî, Meğazî, 38; Müslim, Cihâd, 52 (1759); İbn Teymiyye, *a.g.e.*, IV, 226–27; İbn Ebi’l-Hadîd, Adülhamîd b. Hibetullah, *Şerh-ü Nehci’l-Belağa*, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut, tsz., IV, 92–94; Askeri, Murtaza, *Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet Ekolleri*, çev. Cafer Bendiderya-İsmail Bendiderya, Kevser Yayınları, İstanbul, 2006, II, 228–9; Sübhani, Cafer, *Hz. Ali’ye Neler Yaptılar!*, çev. Zeynep Çatar, Evrensel Yayıncılık, İstanbul, 1995, V, 220.
- 25 Buhârî, Meğazî, 38; Müslim, Cihâd, 52 (1759); İbn Ebi’l-Hadîd, *a.g.e.*, IV, 81; Askeri, *a.g.e.*, II, 173, 175; Sübhani, *a.g.e.*, V, 220.
- 26 Bu konuda daha geniş bilgi ve değerlendirmeler için bkz. Altun, a.g.m., s. 20 vd.
- 27 Abdurrezzâk es-San’ânî, *el-Mussannef*, thk. Habibürrahman el-A’zamî, Beyrut, 1972, V, 472; Buhârî, Meğazî, 38.
- 28 Beyhakî, VI, 303; İbn Ebi’l-Hadîd, *a.g.e.*, IV, 81; Dehlevî, Abdülazîz b. Ahmed b. Abdurrahîm, *Muhtasar et-Tuhfetü’l-İsnâ Aşeriyye*, Arp. çev: Muhammed b. Muhyiddîn b. Ömer el-Eslemî, thk. Muhibbuddîn el-Hatîb, byy., tsz. s. 272; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 83; Beyhakî’de ve İbn Ebu’l-Hadîd’de yer alan başka bir rivayette Hz. Fâtıma Hz. Ebû Bekir’e: “Sen ve Resûlullah (a.s.) daha iyi bilirsin dedi ve bu talebinden vazgeçti (döndü)” şeklinde kayıtlıdır. Beyhakî, *a.g.e.*, VI, 303; İbn Ebi’l-Hadîd, *a.g.e.*, IV, 87.

namazını bizzat Ebû Bekir kıldırmıştır.²⁹ Kaldı ki Hz. Ebû Bekir'den sonraki halifelerin Fedek arazisi hakkında aynı uygulamayı sürdürdükleri hususunda Sünnîler ve Şîîler arasında görüş ayrılığı yoktur. Hz. Ali de halife olduğunda bu toprakların statüsünü aynen korumuş ve önceki halifelerin tatbikatını aynen devam ettirmiştir.³⁰ Hatta Hz. Ali, Fedek'in iadesini isteyenlere şunu söylemiştir: "Şüphesiz ki ben, Ebû Bekir'in yasakladığı ve Ömer'in devam ettirdiği bir şeyi iade etme hususunda Allah'tan hayâ ederim".³¹

Buna rağmen Fedek hâdisesi, Şîî Müslümanlarca farklı değerlendirilmiş ve sürekli tartışma konusu yapılmıştır. Onlar, Hz. Fatıma'yı mirastan mahrum bıraktığı gerekçesiyle Hz. Ebû Bekir'i şiddetle tenkit etmişlerdir.³² Buna mukabil Hz. Hüseyin'in soyundan gelen Zeyd b. Ali ile ağabeyi Ebû Ca'fer Muhammed Bakır'ın Hz. Ebû Bekir hakkındaki sözleri, Ehl-i Beyt'in, Hz. Ebû Bekir hakkında Şîîlerle aynı kanaatte olmadıklarını göstermektedir. Nitekim Zeyd b. Ali'ye Hz. Ebû Bekir'in Fedek konusundaki hükmü ile ilgili görüşü sorulduğunda o, "Allah'a yemin olsun ki bu iş bana havale edilseydi (eğer ben Ebû Bekir'in yerinde olsaydım) kesinlikle Ebû Bekir'in Fedek hakkında verdiği hükmün aynısını verirdim"³³ diyerek Hz. Ebû Bekir'in isabetli karar verdiğini vurgulamıştır. Yine Ebû Bekir'in ve Ömer'in, haklarına tecavüz edip etmediği Zeyd b. Ali'nin kardeşi Muhammed Bakır'a sorulduğunda o, "Hayır, âlemlere uyarıcı olsun diye Kur'an'ı kuluna indirene yemin olsun ki, onlar bizim hakkımıza zerre kadar zulmetmemişlerdir..."³⁴ şeklinde karşılık vermiştir. Görülüyor ki Ehl-i Beyt mensupları Hz. Ebû Bekir'in Fedek konusunda isabetli karar verdiğini ve kendilerine herhangi bir haksızlık yapılmadığını yeminle ifade etmektedirler.

İsnâaşeriyye'nin beşinci imam olarak kabul ettikleri Muhammed Bakır'ın Hz. Ebû Bekir hakkında daha başka methiyeleri de vardır. Urve b. Abdullah anlatıyor: "Ebû Ca'fer (Muhammed) Bakır'a kılıç cilalamadan (onun hükümünden) sordum. O, 'Bunda bir beis yok, Ebû Bekir Sıddık (r.a.) da kılıcını cilalıyordu' dedi. Bunun üzerine ben, 'Sen ona Sıddık diyorsun öyle mi?' dedim. O da, 'Evet o Sıddıktır, Evet o Sıddıktır' dedi" Sonra sözlerine şunu da

29 İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, 29; İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ' İsmâil b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* Mektebetü'l-Maârif, Beyrut, 1977, VI, 333.

30 İbn Ebi'l-Hadid, *a.g.e.*, IV, 80; Nevevî, Yahyâ b. Şeref, *Şerhu Sahîh-i Müslim*, byy, 1981-3, XII, 73; İbn Teymiyye, *a.g.e.*, IV, 220.

31 İbn Ebi'l-Hadid, *a.g.e.*, IV, 94; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 89.

32 Daha geniş bilgi ve değerlendirmeler için bkz. Altun, a.g.m., s. 7 vd.

33 Beyhakî, *a.g.e.*, VI, 302; İbn Ebi'l-Hadid, *a.g.e.*, IV, 82; Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 59; İbn Kesir, *a.g.e.*, V, 290; Heytemî, *a.g.e.*, s. 51; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 89-90.

34 İbn Ebi'l-Hadid, *a.g.e.*, IV, 82; Heytemî, *a.g.e.*, s. 52; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 89, 153.

ekledi: “Kim ona Sıddık demezse dünyada ve ahirette Allah o kişinin sözünü tasdik etmez.”³⁵ Bu ifadelerden Muhammed Bakır’ın, babası Zeynelabidin Ali ile aynı düşünceleri paylaştığı anlaşılmaktadır. Yine Peygamberlerden sonra en üstün insanın Hz. Ebû Bekir olduğuna dair Hz. Ali’nin kanaatini paylaşan Muhammed Bakır şunları söylemiştir: “Ben Ebû Bekir’in faziletini inkâr edecek değilim. Ömer’in faziletini de inkâr edecek değilim. Fakat Ebû Bekir Ömer’den daha üstündür.”³⁶ Şu ifadeler de Muhammed Bakır’a aittir: “Fatıma oğulları, Şeyheyn (Ebû Bekir ve Ömer) konusunda sözlerin en güzelini söylemek üzere ittifak etmişlerdir.”³⁷ Onun içindir ki Muhammed Bakır, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer hakkındaki fikrini soranlara onların adalet önderleri olduğunu, onlarla dost olana dost olunması, onlara düşmanlık yapanlardan da uzak durulması gerektiğini söylemiştir.³⁸

İsnâaşeriyye’nin altıncı imamı Caferi Sadık ise şöyle demiştir: “Ben, Ali’nin şefaatinin ancak, bana iki kez ata olan³⁹ Ebû Bekir’in şefaatinin onun kadarını da ümit ederek umuyorum.”⁴⁰ “Bilmiyorum ki iki atam olan Ebû Bekir’in şefaatinin mi yoksa Ali b. Ebî Talib’in şefaatinin mi ümit edeyim. Kim onu ‘Sıddık’ olarak isimlendirmezse Allah o kişinin sözünü tasdik etmez.”⁴¹ Kendisine, “Filan kişi senin Ebû Bekir’den ve Ömer’den teberri ettiğini iddia ediyor” dendiğinde Ca’fer, “Vallahi, ben o kişiden beriyim. Ebû Bekir’e olan yakınlığımdan dolayı Allah’ın beni faydalandırmasını ümit ederim...” şeklinde karşılık vermiştir.⁴²

35 Heytemî, *a.g.e.*, s. 51. Benzer ifadeler için bkz. İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 55.

36 İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 56.

37 Heytemî, *a.g.e.*, s. 50.

38 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 58. Heytemî, *a.g.e.*, s. 51.

39 Cafer-i Sadık’ın dedesi Kasım ile ninesi Esmâ, Hz. Ebû Bekir’in torunlarıdır. Kasım, Muhammed b. Ebû Bekir’in oğlu, Esmâ ise Abdurrahman b. Ebû Bekir’in kızıdır. Cafer-i Sadık bu sebeple bu ifadeyi kullanmıştır. Heytemî, *a.g.e.*, s. 54. Cafer’in annesi Ümmü Ferve Ebu Bekir’in torunu olan Kasım’ın kızı, Muhammed b. Ali’nin (Bakır) ise zevcesidir. Esmâ ise Ümmü Ferve’nin annesi, Ebu Bekir’in torunudur. Dolayısıyla Cafer’in annesi de ninesi de Ebu Bekir’in torunlarıdır. Bkz. Küleynî, *el-Kâfi*, et-Taba’ati’s-Sâlise, tsh. Muhammed Ahvendî, Dârü’l-Kütübî’l-İslâmiyye, Tahran, 1968, I, 472; Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1380.

40 Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1380 (H. No: 2467); Heytemî, *a.g.e.*, s. 51; Benzer ifadeler için bkz. Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 60.

41 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 60. Cafer-i Sâdık’ın babası, Muhammed el-Bâkır, annesi ise Hz. Ebû Bekir’in torunu Kasım b. Muhammed’in kızı Ümmü Ferve’dir. Bkz. Küleynî, *a.g.e.*, I, 472. Böylece Cafer-i Sâdık’ın soyu baba tarafından Hz. Ali’ye, anne tarafından da Hz. Ebû Bekir’e ulaşmaktadır. Bkz. Öz, Mustafa “Cafer-i Sadık,” *DİA*, İstanbul, 1993, VII, 1.

42 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 60. Benzer ifadeler için bkz. Heytemî, *a.g.e.*, s. 52.

43 Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1381 (H. No: 2468).

Yine Hz. Hüseyin'in torunu Zeyd b. Ali, Hz. Ebu Bekir'i, "şükredenlerin önderi" diye tavsif etmiştir.⁴³ Ehl-i Beyt imamlarının büyüklerinden en-Nefsu'z-Zekiyye (Muhammed b. Abdullah) ise "Ebû Bekir'in ve Ömer'in Ali'den daha üstün olduklarını" söylemiştir.⁴⁴

Bütün bu bilgiler Ehl-i Beyt mensuplarının Hz. Ebû Bekir hakkındaki duygularını, düşüncelerini ve kanaatlerini yansıtmaları bakımından büyük önem taşımaktadır.

b. Hz. Ebû Bekir ile Ehl-i Beyt Arasındaki Hısımlık İlişkileri

Ehl-i Beyt'te Hz. Ebû Bekir sevgisi bağlamında Hz. Ebû Bekir ile Ehl-i Beyt fertleri arasında evlilikler yoluyla kurulan hısımlık bağlarına da dikkat çekmek gerekir. Her şeyden önce Hz. Ebû Bekir'in kızı Hz. Aişe, Resûlullah (sav)'ın hanımı ve çok sevdiği insanlardan biridir. O, Kur'an-ı Kerim'in de şahadetiyle temiz ve iffetli bir hanımdır.⁴⁵

Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir'in vefatından sonra, onun hanımı Esmâ bint Umeyy ile evlenmiştir. Esmâ, Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed'in annesi,⁴⁶ Hz. Peygamber'in eşi Meymun'e'nin kız kardeşidir.⁴⁷ Esmâ'nın ilk eşi Cafer b. Ebi Talip, hicretin sekizinci senesinde Mute'de şehit olunca Hz. Ebû Bekir Esmâ ile evlenmiştir. Ondan Muhammed isminde bir oğlu olmuştur.⁴⁸ Hz. Ebû Bekir'in ölümünden sonra ise Hz. Ali, Esmâ ile evlenmiş ve onun Yahya ve 'Avn isimli oğulları bu hanımdan dünyaya gelmiştir.⁴⁹ Dolayısıyla Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed'in üvey babası olmuştur.

İbn Sa'd'ın kaydettiğine göre Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin, Hz. Ebû Bekir'in torunu Hafsa ile evlenmiştir. Abdurrahman b. Ebi Bekir'in kızı olan Hafsa, önce Münzir b. Zübeyr b. Avvam ile nikâhlanmış ve Abdurrahman, İbrahim ve Karîbe isminde üç çocuk dünyaya getirmiştir. Münzir'den sonra ise Hafsa, Hüseyin b. Ali b. Ebi Talip ile yuva kurmuştur.⁵⁰

Yine Hz. Ebû Bekir'in torunlarından biri, Hz. Ali'nin torunu ve Cafer-i Sadık'ın babası Muhammed Bakır ile evlenmiştir.⁵¹ Şii müellif Küleyni, Hz. Ebû Bekir'in bu torununun ismini Ümmü Ferme olarak kaydeder.⁵² Hz. Ebû

44 Heytemî, *a.g.e.*, s. 50.

45 24.Nur,11-26; İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 77.

46 Mes'ûdî, Ebû'l-Hasen Ali b. Hüseyin, *Mürüçü'z-Zehab ve Me'âdinü'l-Cevher*, nşr. M. Muhyiddîn Abdülhamîd, Kahire, 1964, III, 73; İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 77.

47 İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, 133.

48 İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, 268; Mes'ûdî, *a.g.e.*, III, 73;

49 İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, 270. Mes'ûdî, sadece Yahya ismindeki oğlunu kaydeder. Bkz. Mes'ûdî, *a.g.e.*, III, 73;

50 İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, 435.

Bekir’in torunu Kasım b. Muhammed’in kızı Ümmü Ferve, Cafer-i Sadık’ın annesidir. Ümmü Ferve’nin annesi ve Cafer-i Sadık’ın ninesi Esmâ ise Hz. Ebû Bekir’in torunudur. Çünkü Esmâ, Hz. Ebû Bekir’in oğlu Abdurrahman’ın kızıdır.⁵³ Bu takdirde Cafer-i Sadık’ın dedesi Kasım ile ninesi Esmâ, Hz. Ebû Bekir’in torunlarıdır. Yani Kasım ile amcakızı Esmâ Hz. Ebû Bekir’in iki torunu olup birbirleriyle evlenmişler ve bu evlilikten Ümmü Ferve dünyaya gelmiştir. Hem annesi, hem de anneannesi Hz. Ebû Bekir’in neslinden olması sebebiyle Cafer-i Sadık, “Ebû Bekir beni iki defa dünyaya getirdi” demiştir.⁵⁴

Hz. Ebû Bekir’in torunlarından Kasım b. Muhammed ile Hz. Ali’nin torunu Ali b. Hüseyin (Zeynelabidin) ise teyze çocuklarıdır. Onların anaları İran Kırsası Yezdicerd b. Şehriyâr’ın kızlarıdır. Onlar, Hz. Ömer’in hilafeti döneminde esir edilmişlerdi.⁵⁵ Bu bilgilere göre Hz. Ebû Bekir’in oğlu (Hz. Ali’nin üvey oğlu) Muhammed ile Hz. Ali’nin oğlu Hz. Hüseyin bacanak olmuş oluyor. Zira Kırsâ Yezdicerd’in bir kızı Muhammed’de diğer kızı da Hz. Hüseyin’de idi. Hz. Hüseyin’den Zeynelabidin Ali, Muhammed’den ise Kasım b. Muhammed dünyaya gelmiştir.⁵⁶ Hz. Hüseyin’in hayatta kalan tek oğlu Zeynel Abidin Ali’dir. Bu sebeple onun neslini o devam ettirmiştir.⁵⁷

Hz. Ebû Bekir ile Ehl-i Beyt fertleri arasındaki bu hısımlık bağları, Hz. Ebû Bekir ile Ehl-i Beyt arasındaki samimi ve dostane ilişkileri ortaya koyması bakımından manidardır.

c. Ehl-i Beyt Mensuplarının, Çocuklarına “Ebû Bekir” İsmi Vermeleri

Hz. Ebû Bekir ile Ehl-i Beyt arasındaki karşılıklı güvenin, muhabbetin ve dostluğun göstergelerinden biri de Ehl-i Beyt mensuplarının, çocuklarına Ebû Bekir adını vermeleriydi. Ehl-i Beyt’ten oğluna Ebû Bekir ismini veren ilk şahıs, Hz. Ali’dir.⁵⁸ Hz. Ali, sekiz evlilik yapmış, bu evliliklerden on dört oğlu ve

51 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 77; Sallâbî, Ali Muhammed Muhammed, *IV. Halife Hz. Ali (ra) Hayatı, Şahsiyeti ve Yaşadığı Çağ*, Ravza Yayınları, İstanbul, 2008, s. 180.

52 Küleynî, *a.g.e.*, I, 472.

53 İbn Sa’d, *a.g.e.*, X, 435; Küleynî, *a.g.e.*, I, 472; Heytemî, *a.g.e.*, s. 54; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 77.

54 Heytemî, *a.g.e.*, s. 54; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 57, 78.

55 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 78; Sallâbî, *a.g.e.*, s. 180-81. Savaş, Rıza, “Râşid Halifeler Arasındaki Akralık Bağları”, *İSTEM: İslâm San’at, Tarih, Edebiyat ve Müsikîsi Dergisi*, 2005, cilt: III, sayı: 6, s. 128. İbn Sa’d, Kasım’ın annesinin Sevde, Ali’nin annesinin ise Gezale olduğunu kaydeder. Bkz. İbn Sa’d, *a.g.e.*, VII, 186, 209.

56 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 78.

57 Zehebî, *Siyeru Alami Nübelâ*, IV, 400.

58 İbn Sa’d, *a.g.e.*, III, 16, 19; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 79; Sallâbî, *a.g.e.*, s. 181.

on dokuz kızı dünyaya gelmiştir. Hanımlarından Leyla bint Muavviz'den olan iki oğlundan birine Ebû Bekir ismini vermiştir.⁵⁹ Hz. Ali'nin oğluna bu ismi vermesi, Hz. Ebû Bekir'in vefatından sonradır. Bu durum, vefatının ardından dosta karşı muhabbet ve vefakârlık izhar etmek için olsa gerektir. Çünkü Haşimoğulları içinde daha önce bu ismi çocuklarına veren hiç olmamıştır.⁶⁰

Daha sonra Hz. Ali'nin oğulları da onun izini takip etmiş ve Hz. Ebû Bekir'e karşı duydukları muhabbet sebebiyle çocuklarına Ebû Bekir ismini vermişlerdir. Nitekim Hz. Hasan'ın ve Hz. Hüseyin'in de Ebû Bekir isminde birer çocukları vardır ki, her ikisi de Kerbelâ'da Hz. Hüseyin ile birlikte öldürülenler arasındadır.⁶¹ Yine Hz. Ali'nin torunu Hasan b. Hasan, Şiiilerin yedinci imamı Musa Kâzım ve Hz. Ali'nin kardeşi Cafer Tayyar'ın oğlu Abdullah da çocuklarından birine Ebû Bekir ismini vermişlerdir.⁶² Ayrıca Ali b. Hüseyin, Musa Kazım ve Şiiilerin onuncu imamı Ali b. Muhammed el-Hadi Ebu'l-Hasan da kızlarının birine Hz. Ebû Bekir'in kızı Aişe'nin ismini vermişlerdir. Ehl-i Beyt mensupları arasında Ebu Bekir künyesi ile anılanlar dahi olmuştur. Zeynelabidin b. Hasan ile Musa Kâzım'ın oğlu ve Şiiilerin sekizinci imamı Ali de bunlardandır.⁶³ Bütün bu bilgiler, bir kısım Şiiilerin iddia ettiği gibi Hz. Ebû Bekir ile Ehl-i Beyt üyeleri arasında daimi muhalefetin, kinin ve nefretin vuku bulmadığını,⁶⁴ bilakis onların Hz. Ebû Bekir'e karşı besledikleri sevgiyi ve vefa duygusunu göstermektedir. Çünkü bir insanın sevmediği kimselerin isimlerini çocuklarına ad olarak seçmiş olmasının izahını, bu iddia çerçevesinde yapmak mümkün değildir.

İmâmiyye Şîliğini kabul eden birçok coğrafyada olduğu gibi Anadolu'da da bir dönem Ebû Bekir'in, Ömer'in ve Osman'ın adlarının anılmasının dahi yasaklandığı belirtilmektedir.⁶⁵ İhsan İlahî Zahîr'in dediği gibi⁶⁶ acaba Hz.

59 İbn Sâd, *a.g.e.*, III, 16, 19; Ya'kûbî, Ahmed b. Ebî Ya'kûb b. Ca'fer, *Târihu'l-Ya'kûbî*, thk., Abdu'l-Emîr Mihna, Beyrut, 1993, II, 120; Muhibbuddîn et-Taberî, Hz. Ali'nin on dört oğlu, on sekiz kızı olduğunu kaydeder. Bkz. Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 206. Ebû Bekir b. Ali'nin annesinin adını Leyla bint Mes'ûd veya Ya'lâ bint Mes'ûd olarak verenler de vardır. Bkz. Ya'kûbî, *a.g.e.*, II, 120; Mes'ûdî, *a.g.e.*, III, 73; İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 79.

60 Sallâbî, *a.g.e.*, s. 181.

61 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 80. Hz. Hasan'ın oğullarından birine Ebû Bekir adını verdiğine dair ayrıca bkz. Ya'kûbî, *a.g.e.*, II, 137.

62 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 81-82; Sallâbî, *a.g.e.*, s. 181. Abdullah b. Ca'fer'in oğlu Ebû Bekir, Yezid döneminde Medine'deki Harre vak'asında öldürülenler arasındadır.

63 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 81-82.

64 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 82; Sallâbî, *a.g.e.*, s. 181.

65 Arı, *a.g.e.*, s. 547.

66 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 80.

Ali’yi ve onun evladını sevdiğini iddia edenler arasında bugün bu isimde biri var mıdır? merak konusudur.

2. Ehl-i Beyt’te Hz. Ömer Sevgisi

a. Ehl-i Beyt’in, Hz. Ömer Hakkındaki Görüşleri ve Düşünceleri

Ehl-i Beyt’in, Hz. Ebu Bekir ile ilgili olduğu gibi Hz. Ömer ile ilgili olarak da methiyeleri vardır.

Sahih bir rivayete göre Hz. Ali, Hz. Peygamber’den ve Hz. Ebû Bekir’den sonra bu ümmetin en hayırlısının Hz. Ömer olduğunu şu ifadelerle dile getirmektedir: “Size Peygamberden sonra bu ümmetin en hayırlısını haber vereyim mi? O, Ebû Bekir’dir. Ebû Bekir’den sonra en hayırlı olanı haber vereyim mi? O, Ömer’dir.”⁶⁷ Hz. Ali, bir konuşmasında Hz. Ömer’in yanlışlıkları düzelttiğini, hastaları tedavi ettiğini, Hz. Peygamber’in yolundan ayrılmadığını, fitneyi ortadan kaldırdığını, hakkında kınanacak herhangi bir şey olmaksızın Rabbine kavuştuğunu, Müslümanlar arasında meydana gelen katil ve kıtal hadiselerine bulaşmadığını, Allah’a itaat edip isyan etmediğini, hukukullahı riayet hususunda Allah’tan korktuğunu, bu hususta kusur işlemediğini ve zulmetmediğini ilan etmiştir.⁶⁸

Hz. Ali, hilafeti döneminde hutbelerinde Hz. Ebû Bekir’le Hz. Ömer’i hayırla yad eder, onları “Râşit Halifeler” ve “İslâm’ın önderleri” olarak vasıflandırır. Nitekim Hâşimoğullarından bir genç Sıffin’den dönen Hz. Ali’ye şunları söylemişti: “Ey Müminlerin Emîri! Senin bir cuma hutbesinde “Ey Rabbim! Râşit halifeleri ıslah ettiğin konularda bizi de ıslah et ve bize onlara bahşetmiş olduğun faziletleri de bahşet!” diye dua ettiğini duydum. Râşit halifeler dediğin kimlerdir?” diye sordum. Bunun üzerine gözleri yaşla dolan Hz. Ali şöyle buyurdu: “Râşit halifeler Ebû Bekir’le Ömer’dir. Onlar İslâm’ın önderleri ve Hz. Peygamber’den sonra kendilerine uyulan kişilerdir. Onlara tâbi olanlar dosdoğru bir yola girmiş, bu ikisine yapışanlar Allah’ın hizbine dâhil olmuş olurlar. Allah’ın hizbine dâhil olanlar ise kurtuluşa ermiş demektir.”⁶⁹

Hz. Ali bir hutbesinde Allah’a hamd ve senâ ettikten sonra şunları söylemiştir: “İçinizden bazı kimselerin beni Ebû Bekir’le Ömer’den üstün tuttuklarını duydum. Eğer daha önce sizi bu konuda uyarmış olsaydım bu kişileri cezalandırırdım. Ben, hakkında uyarıda bulunmadığım konularda sizi ceza-

67 Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, II, 200, 220, 224 (H. No: 833, 871, 878); Hâkim, *a.g.e.*, III, 89. Hadisin isnadı sahihtir. Benzer ifadeler için bkz. Ebu Dâvud, Sünne, 8 nr. 4629; İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 51, 101; Sallâbî, *a.g.e.*, s. 161.

68 İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 94.

69 Kandehevî, *a.g.e.*, IV, 221. Benzer ifadeler için bkz. Heytemî, *a.g.e.*, s. 54. İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 51-52.

landırmayı hoş karşılamıyorum. Ancak şu andan itibaren kim böyle bir şey söyleyecek olursa ona iftira cezası vereceğim. Hz. Peygamber'den sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir, ondan sonra da Ömer'dir...⁷⁰

Şiilerden bir grup kendi halifeliği döneminde Hz. Ali'nin, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer hakkında kötü düşündüğünü ve bu düşüncelerini gizleyip açığa vurmadığını zannederek bu iki halife aleyhinde ileri geri konuşuyorlardı. Bunu duyan Hz. Ali, onlar hakkında geçmişteki iyi düşüncelerini aynen muhafaza ettiğini, bu hususta kötü bir şey düşünmekten Allah'a sığındığını ifade ederek, "Allah onlara karşı iyilikten başka bir şey düşünenlere lanet etsin. Bunlar, Resûlullah'ın kardeşleri, arkadaşları ve vezirleridir. Allah her ikisine de rahmet etsin" dedi ve ağlamaya başladı. Arkasından, mescide girdi, minbere çıktı ve Hz. Ebû Bekir'in ve Hz. Ömer'in Kureyş'in efendileri ve Müslümanların ataları olduğunu, onların aleyhinde konuşanlarla ilgisinin bulunmadığını, onlar hakkında kötü konuşanları cezalandıracağını ilan etti ve sözlerine şunları ekledi: "O ikisini mümin ve takva ehli olandan başkası sevmez. Facir ve aşağılık olandan başkası da onlara buğzetmez... Dikkat edin, beni sevenler onları da sevsinler. Onları sevmeyen bana buğzetmiş demektir ki ben ondan beriyim..."⁷¹ "Onlar, hidayet önderleri, İslâm büyükleri ve Resûlullah'tan sonra kendilerine tabi olunan iki kişidir. Kim onlara tabi olursa (hatalardan) korunmuştur."⁷² Onun içindir ki Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in uygulamalarını değiştirmekten haya ettiğini ifade etmiştir.⁷³ Hz. Hasan da babası hakkında şunu söylemiştir: "Ali'nin Ömer'e muhalefet ettiğini bilmiyorum. Kûfe'ye geldiğinde onun yaptıklarından hiçbir şeyi değiştirmede."⁷⁴

Görüldüğü gibi Hz. Ali, Hz. Ebu Bekir'in ve Hz. Ömer'in yolunu takip etmekte, onlar hakkında iyi düşünmeyenlere lanet okumakta ve kendisini sevenlerin bu iki zatı da sevmeleri gerektiğini ifade etmektedir.

Yaralandığı zaman Hz. Ömer, "Allah beni affetmezse vay geldi başıma" diye korkuya ve endişeye kapılmış, Ehl-i Beyt'in büyüklerinden Abdullah b. Abbas, "Niçin feryat ediyorsun ey Müminlerin emiri? Vallahi, Senin Müslümanlığın izzet, emirliğin ise iftihar vesilesi olmuştur. Yeryüzü de adaletle dolmuştur" diyerek onu teselli etmiştir.⁷⁵ Ayrıca İbn Abbas Hz. Ömer hakkında

70 Kandehlevî, *a.g.e.*, IV, 220. Benzer ifadeler için bkz. Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1295 (H. No: 4456); Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, II, 342.

71 Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1295-96 (H. No: 4456). Benzer ifadeler için bkz. Kandehlevî, *a.g.e.*, III, 18-20, IV, 221.

72 İhsan İlähî Zahîr, *a.g.e.*, s. 101.

73 İbn Ebî'l-Hadîd, *a.g.e.*, IV, 94; İhsan İlähî Zahîr, *a.g.e.*, s. 89. Benzer ifadeleri Hz. Ömer için kullandığına dair ayrıca bkz. Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, II, 341.

74 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, II, 341; İhsan İlähî Zahîr, *a.g.e.*, s. 99.

75 İhsan İlähî Zahîr, *a.g.e.*, s. 99-100.

şunları söylemiştir: “Ebû Hafs’a Allah rahmet etsin. Vallahi o, İslâm’a gönül veren, yetimleri himaye eden, iyilikte zirvede olan, imanın mahalli, zayıfların sığınağı, haniflerin (muvahhitlerin) kalesiydi. O, sabrederek ve rahmetini ümit ederek Allah’ın hakkını yerine getirmiş, dini izah etmiş, ülkeleri fethetmiş ve Allah’ın kullarına güven vermişti.”⁷⁶

Hiz. Ali’nin neslinden gelen ve Şiâ’nın imam olarak kabul ettiği kişiler de ilk iki halife hakkında övgü dolu sözler söylemişlerdir. Onların halifeliklerini itiraf ve ikrar etmişlerdir. Onlara hakaret edilmesine ve sövülmesine karşı çıkmışlardır. Nitekim Hiz. Hasan’ın oğlu Abdullah’a Ebû Bekir’den ve Ömer’den sorulduğunda şöyle demiştir: “Her ikisini de başkalarına tercih ediyor ve her ikisine de mağfîret diliyorum.” Bunun muhtemelen takiye olduğu söylendiğinde ise, “Şayet kalbimde olanın hilafını söylersem Muhammed’in şefaati bana ulaşmaz”⁷⁷ “Allah onlara salât (rahmet) eylesin. Onlara dua etmeyene ise Allah salât eylemesin” şeklinde görüş beyan etmiştir.⁷⁸ Ayrıca, “Vallahi, Allah azze ve celle, Ebû Bekir ile Ömer’den teberri eden bir kulun tövbesini kabul etmez...”⁷⁹ diyerek onları sevmenin gereğini vurgulamıştır.

Hiz. Ali’nin torunu Hasan b. Muhammed b. el-Hanefiyye bir gün Kûfelilere hitap ederek şunları söylemiştir: “Ey Kûfeliler! Allah azze ve celle’den korkun ve Ebû Bekir ile Ömer için hak etmedikleri sözler söylemeyin. Şüphesiz yok ki Ebû Bekir (ra) mağarada ikinin ikincisi Resûlullah (s) ile beraberdi. Ömer ile de Allah bu dini aziz kıldı.”⁸⁰

İbn Sa’d’ın rivayet ettiğine göre sahâbilerden Cabir b. Abdillâh, Şiânın beşinci imâm olarak kabul ettiği Hiz. Hüseyin’in torunu Muhammed Bakır’a (Ebû Ca’fer Muhammed b. Ali), “Siz Ehl-i Beyt’ten, Ebû Bekir’i ve Ömer’i lanetleyen kimse var mıdır?” diye sormuştur. O, “Hayır, aksine her biri onları sevmiş, onlara güvenmiş ve dua etmiştir” cevabını vermiştir.⁸¹ Ayrıca Muhammed Bakır, “Ebû Bekir ile Ömer’in faziletini bilmeyen, sünneti de bilmez” “Onlar hakkında şüphesi olan sünnetten şüphesiz eden kimse gibidir” diyerek ilk iki halife hakkındaki kanaatini dile getirmiştir. Ayrıca, “Ben o ikisine dost olur, onlar için mağfîret talebinde bulunurum. Ehl-i Beyt’imden hiç kimse yoktur ki bu ikisini dost edinmiş olmasın” diyerek Ehl-i Beyt’in bütün bireylerinin, onlara karşı sevgi beslediğini vurgulamıştır. Hatta onlara buğ-

76 İhsan İllâhî Zahîr, *a.g.e.*, s. 103.

77 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 60.

78 Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1382 (H. No: 6471); Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 60.

79 Heytemî, *a.g.e.*, s. 53.

80 Heytemî, *a.g.e.*, s. 53.

81 İbn Sa’d, *a.g.e.*, VII, 315; Benzer ifadeler için bkz. Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1300 (H. No: 2463); Heytemî, *a.g.e.*, s. 52.

zetmenin münafıklık olduğunu, onlara söven kimselerin dinden çıktıklarını ifade etmiştir.⁸² Yine Muhammed Bakır'dan nakledildiğine göre “Biz onların göğüslerindeki kini ve düşmanlığı söküp aldık. Artık onlar karşılıklı tahtlar üzerinde kardeşler olarak (sohbet ederler)”⁸³ mealindeki ayet, Teym oğulları, Adiy oğulları ve Haşim oğulları hakkında nazil olmuştur. Dolayısıyla bu ayet bu kabilelere mensup olan Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali hakkında indirilmiştir. Bu şahıslar ya da kabileler Müslüman olduktan sonra Allah Teâlâ bunların gönlündeki kini ve düşmanlığı söküp almış ve bunlar İslâm nimeti sayesinde birbirleriyle kardeş olmuşlardır.⁸⁴

Muhammed Bakır'ın oğlu ve on iki imamın altıncısı Cafer-i Sadık ise şöyle demiştir: “Ebû Bekir'i ve Ömer'i hayırla anmayan kimseden uzayım (beriyim)”.⁸⁵ “Belki de sen bunu takiye yapmak (sakınmak ve korunmak) için söylüyorsun” diyenlere de, “O zaman ben, müşriklerden olurum ve Muhammed'in (s) şefaati bana ulaşmaz” şeklinde karşılık vermiştir.⁸⁶ Ebû Bekir'e ve Ömer'e dost olmadığı ve onlara düşman olanlardan uzak durmadığı takdirde Resûlullah'ın şefaatine nail olamayacağını söyleyen de İmam Ca'fer'dir.⁸⁷ O, hastalığında bile şöyle demiştir: “Allah'ım! Şüphesiz ki ben, Ebû Bekir'i ve Ömer'i seviyorum. Şayet gönlümde bundan başka bir duygu bulunacak olsa Muhammed'in (s) şefaati bana ulaşmaz.”⁸⁸ Ebû Bekir ve Ömer hakkındaki görüşünü soran bir kişiye ise, “Cennet meyvelerinden yiyen iki kişiyi mi soruyorsun?”⁸⁹ “Onlar, iki adil imamdır, ikisi de hak üzere idiler ve hak üzere vefat ettiler. Kıyamet gününde Allah'ın rahmeti onların üzerine olsun” şeklinde karşılık vermiştir.⁹⁰ Onun içindir ki Kûfe'nin büyük âlimlerinden Leys b. Ebî Selim şöyle demiştir: “İlk Şiîleri gördüm. Onlar Ebû Bekir'e ve Ömer'e hiç kimseyi tercih etmiyorlardı.”⁹¹

82 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 58. Bu ve benzeri rivayetler için ayrıca bkz. Heytemî, *a.g.e.*, s. 52.

83 15. Hicr, 47.

84 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 58; Heytemî, *a.g.e.*, s. 52.

85 Heytemî, *a.g.e.*, s. 54; Benzer ifadeleri Muhammed b. Bakır'ın dile getirmiş olması hakkında bkz. Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 58.

86 Heytemî, *a.g.e.*, s. 54; Benzer ifadeleri Muhammed b. Bakır'ın dile getirmiş olması hakkında bkz. Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 58.

87 Lâlekâî, *a.g.e.*, s. IV, 1379-80 (H. No: 2465); Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 58.

88 Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1380 (H. No: 2466); Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 60; Heytemî, *a.g.e.*, s. 51.

89 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 60.

90 İhsan İlâhî Zahîr, *a.g.e.*, s. 56.

91 Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1302, 1382 (H. No: 2471, 6471).

Hz. Hasan’ın torunu Abdullah b. Hasan b. Hasan’ın şu ifadeleri de Ehl-i Beyt’in Hz. Ömer’e olan güvenini ve sevgisini ortaya koymasına bakımdan kayda değerdir. Abdullah b. Hasan’a, “Sen mest üzerine mesh eder misin? diye soruldu. O, bu soruyu soran kişiye ‘Mesh ediyorum. Çünkü Ömer mesh etmiştir.’ dedi. Bu sefer soruyu soran kişi, ‘Ben sana, sen mesh ediyor musun etmiyor musun, diye soruyorum.’ dedim. Abdullah, ‘...Ben sana Ömer’den bahsediyorum, sen bana benim görüşümü soruyorsun. Ömer benden de, benim gibi yeryüzü dolusu insandan da daha hayırlıdır.’ dedi. Bunun üzerine ona ‘Bu, takiye (zarardan korunma) icabı olsa gerek’ dendi.⁹² Abdullah bunu söyleyene şu karşılığı verdi: ‘...Allah’a and olsun ki benim gizlide ve açıkta söylediğim söz budur. Artık benden (bu sözlerimi dinledikten) sonra hiç kimsenin sözüne kulak verme...’⁹³

İmâmiyye’nin dördüncü imam olarak kabul ettiği Zeynelabidin Ali’nin oğlu Zeyd b. Ali’ye (Zeyd b. Zeynelabidin) Kûfelilerden bir grup, Ebû Bekir ve Ömer hakkında fikrini sorduklarında Zeyd, “Allah ikisine de merhamet etsin ve onları bağışlasın. Ehl-i Beyt’imden hiç kimsenin onlar hakkında hayırdan başka bir şey söylediklerini duymadım.”⁹⁴ “Onlar bize ve bizim dışımızda hiç kimseye zulmetmemiş, Allah’ın kitabı ve Resûlü’nün sünneti ile amel etmişlerdir” diye cevap vermiştir.⁹⁵ Şu ifadeler de Zeyd b. Ali’ye aittir: “Şeyheynden (Ebû Bekir’den ve Ömer’den) teberri etmek, Ali’den teberri etmektir (ilişkiyi kesmektir)...”⁹⁶ “Her kim Ebû Bekir’e ve Ömer’e söverse Allah’ın, meleklere ve bütün insanların laneti üzerine olsun.”⁹⁷ Kaldı ki Zeyd b. Ali, Ebû Bekir’den ve Ömer’den uzaklaşması durumunda kendisine biat edeceklerini söyleyen Şiilerin bu tekliflerini reddetmiş, onları “Râfıza” diye vasıflandırmış⁹⁸ ve onlara beddua etmiştir.⁹⁹

Bütün bu rivayetler, Ehl-i Beyt’teki Ebû Bekir ve Ömer sevgisini ortaya koymasına bakımdan büyük önem arz etmektedir.

92 Hz. Ali ve takiye konusu için bkz. Heytemî, *a.g.e.*, s. 54 (dipnot). Öz, Şaban, “Şia’nın Takiyye İnancı Çerçevesinde Hz. Ali’nin İlk İki Halife ile Münasebetleri”, *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, cilt: VIII, sayı: 15, s. 30-36.

93 Heytemî, *a.g.e.*, s. 50.

94 İbnü’l-Esir, İzzüddin Ebu’l-Hasen Ali b. Muhammed, *el-Kâmil fi’l-Tarih*, Beytül-Efkârîd-Devliyye, byy., tsz. V, 242; Benzer ifadelerle bkz. İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 59.

95 İhsan İlahî Zahîr, *a.g.e.*, s. 59.

96 Lâlekâî, *a.g.e.*, IV, 1381 (H. No: 2469); Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 59; Heytemî, *a.g.e.*, s. 51.

97 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 59.

98 Heytemî, *a.g.e.*, s. 51; Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 59.

99 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 59.

b. Hz. Ömer ile Ehl-i Beyt Arasındaki Hısımlık İlişkileri

Hz. Ebû Bekir ile Ehl-i Beyt fertleri arasında evlilikler yoluyla gerçekleşen akrabalık bağları Hz. Ömer için de söz konusudur. Bilindiği gibi Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa, Resûlullah (sav)'in hanımı idi.

Ehl-i Beyt ile Hz. Ömer arasındaki dostluğu ve samimiyeti gösteren delillerden biri de Hz. Ali'nin, hicretin 17. yılında kızı Ümmü Gülsüm'ü Hz. Ömer ile evlendirmesidir. Neseben Ehl-i Beyt'ten olmayan Hz. Ömer, Ehli Beyt'e karşı özel bir sevgi beslediğinden sebeben/kız alma yoluyla, Ehl-i Beyt'le ve Hz. Peygamber'le bir akrabalık bağı kurmak istemiştir. Bu sebeple Hz. Ali'nin Hz. Fatıma'dan olan kızı Ümmü Gülsüm'e talip olmuş, Hz. Ali de onun bu talebini olumlu karşılamış ve kızını ona vermiştir. Hz. Ömer Ümmü Gülsüm ile evlenmek istemesinin sebebini şöyle açıklamıştır: "Resûlullah (sav)'in, 'Kıyamet gününde benim sebebim ve nesebim dışında her sebep (kız tarafından akrabalık bağları) ve neseb (soy bağları) kesilir.' buyurduğunu işitmiştim. Benimle Resûlullah (s) arasında bir sebep (kız alma yoluyla akrabalık bağı) olsun istedim.¹⁰⁰ Daha önce kızı Hafsâ'yı vermek suretiyle Hz. Peygamber'le bir yakınlık kuran Hz. Ömer, böylece Ümmü Gülsüm ile de evlenmiş ve bir kez daha Resûlullah ile akrabalık bağı kurmaktan duyduğu mutluluğu belirterek evliliğini ilân etmiştir.¹⁰¹ Ümmü Gülsüm'ün Hz. Ömer'den Rukiye isminde bir kızı Zeyd isminde de bir oğlu olmuştur.¹⁰² Onun içindir ki Cafer-i Sadık, "Ebû Bekir, benim atam, Ömer ise eniştemdir..." demiştir.¹⁰³

Bu evlilikler, Hz. Ali ile Hz. Ömer arasındaki sağlam ilişkileri ve Hz. Ömer'in Ehl-i Beyt'e duyduğu sevgiyi ve saygıyı ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Hz. Ömer döneminde Sasaniler ile yapılan savaşlarda İran Kısrası Yezdicerd b. Şehriyâr'ın üç kızı esir alınmıştı. Hz. Ali bunları cariye olarak almış ve bedellerini ödedikten sonra birini oğlu Hüseyin'e, birini Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed'e, birini de Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'a vermişti.¹⁰⁴ Bu

100 İbn Sa'd, *a.g.e.*, IX, 430; Ya'kûbî, *a.g.e.*, II, 40; İbn Hacer, Şihâbüddin Ahmed b. Ali el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, Beyrut, 1853, VIII, 275; Kandehlevî, *a.g.e.*, II, 94, III, 33; İhsan İlâhî Zahir, *a.g.e.*, s. 104. Zahir, bu evliliğin gerçekleştiğini Şii kaynakların da kabul ettiğini söyler, verdiği dipnotlarda bu kaynaklar hakkında detaylı bilgiler sunar ve bu konudaki kaynak sayısının tevâtür sınırına ulaştığını kaydeder. Bkz. s. 105 vd.

101 İbn Sa'd, *a.g.e.*, IX, 430; İbn Hacer, *a.g.e.*, VIII, 275; Kandehlevî, *a.g.e.*, III, 233.

102 İbn Sa'd, *a.g.e.*, IX, 429; İbn Hacer, *a.g.e.*, VIII, 275.

103 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 60.

104 İbn Hallikan, Ahmed b. Muhammed b. Ebû Bekir, *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zamân*, thk. İhsan Abbas, Beyrut, tsz., III, 267; Yüksel, "Dört Halife Dönemi Olayları Karşısında Abdullah b. Ömer," *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi*, yıl, 3, sayı: 6, 2005, s. 63.

hadise de, Ehl-i Beyt’in ve özellikle de Hz. Ali’nin Hz. Ebû Bekir’e ve Hz. Ömer’e olan ilgisini ve sevgisini göstermesi bakımından calib-i dikkattir.

Bütün bu rivayetler, gerek Hz. Ali’nin, gerekse Şia’nın imam olarak kabul ettiği kişilerin Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’e karşı beslediği iyi niyet, sevgi ve vefa duygusunun göstergeleridir. Fakat Şiilerin bir kısmı bu konuda imamları ile aynı duyguları ve düşünceleri paylaşmamaktadır.

c. Ehl-i Beyt Mensuplarının, Çocuklarına “Ömer” İsmi Vermeleri

Hz. Ebû Bekir ile Ehl-i Beyt arasında karşılıklı güven, muhabbet ve dostluk ilişkilerinin bulunduğu, Ehl-i Beyt’in, Hz. Ebû Bekir’i sevdiğini ve çocuklarına onun adını verdiklerini, Ehl-i Beyt’ten oğluna Ebû Bekir ismini veren ilk şahsın, Hz. Ali olduğunu daha önce zikretmiştik. Aynı durum Hz. Ömer için de söz konusudur. Ehl-i Beyt, Hz. Ömer’i de seviyor ve çocuklarına onun ismini vermek suretiyle ona olan sevgilerini ve bağlılıklarını ifade ediyorlardı. Onun ismini çocuklarına ilk veren kişi yine Hz. Ali olmuştur. O, Ümmü Habîb bint Rebia el-Bekriyye’den dünyaya gelen erkek çocuğuna Ömer ismini vermiştir.¹⁰⁵

Ebu saîd el Hudrî anlatıyor: “Ali b. Ebî Talib’in yanında oturan ve kendisinden daha güzel ne bir erkek çocuğu ne de kız çocuğu gördüğümü bilmediğim çok güzel bir çocuk gördüm. Ali’ye, “Allah sana afiyetler ihsan etsin, yanındaki bu genç kimdir?” diye sordum. “Bu, Osman b. Ali’dir. Ona Osman b. Affan’ın adını verdim. Ömer’in, Resûlullah (s)’in amcası Abbas’ın ve mahlûkatın efendisi Muhammed (s)’in adını da çocuklarıma verdim. Hasan, Hüseyin ve Muhsin’in adlarını ise Resûlullah (s) vermişti...”¹⁰⁶

Hz. Ali’den sonra Hz. Hasan’ın,¹⁰⁷ Hz. Hüseyin’in, oğlu Zeyne’l Abidin Ali’nin ve İsnâaşeriyye’nin yedinci imamı Musa Kazım’ın da oğullarından birine Ömer ismini vermeleri¹⁰⁸ Hz. Ali ile Hz. Ömer arasındaki sıkı dostluğu ve muhabbeti ve Ehl-i Beyt’teki Ömer sevgisini göstermesi bakımından oldukça anlamlıdır.

105 İbn Sad, *a.g.e.*, III, 18; Yakubî *a.g.e.*, II, 120; Mes’ûdî, *a.g.e.*, III, 73; Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 207; İhsan İllâhî Zahîr, *a.g.e.*, s. 128. Tağlib kabilesine mensup Ümmü Habîb’in asıl ismi Sahbâ binti Rebia’dır. Halid b. Velid, Aynu’t Temr isimindeki mahalde onun kabilesine (Beni Tağlib) baskın düzenlemiş ve esirler almıştı. O da o esirler içinde bulunuyordu. Hz. Ali onu satın almıştı. İbn Sad, *a.g.e.*, III, 18; Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 207. Oğlu Ömer, seksen beş sene gibi uzun bir ömür yaşamıştır. Kardeşlerinin tamamı Hz. Hüseyin ile birlikte Kerbela’da şehit olduğundan Hz. Ali’nin mirasının yarısına o sahip olmuştur. Bkz. İhsan İllâhî Zahîr, *a.g.e.*, s. 129.

106 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 44.

107 Ya’kûbî, *a.g.e.*, II, 137; İhsan İllâhî Zahîr, *a.g.e.*, s. 129.

108 İhsan İllâhî Zahîr, *a.g.e.*, 129-31.

Öyle anlaşılıyor ki, Ehli Beyt, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'e saygı, sevgi ve samimi duygular beslemekle kalmamakta, aynı zamanda vefa duygusuyla hareket etmekte ve vefatlarından sonra çocuklarını onların isimleriyle isimlendirerek onların ismini yaşatmak istemektedirler.

3. Ehl-i Beyt'te Hz. Osman Sevgisi

a. Ehl-i Beyt'in, Hz. Osman Hakkındaki Görüşleri ve Düşünceleri

Ehli Beyt, Hz. Ebû Bekir'i ve Hz. Ömer'i sevdiği gibi Hz. Osman'ı da seviyor, onun hakkında da methiyelerde bulunuyor ve onun muhafızlığını yapıyorlardı.

Hz. Ali, insanların, Hz. Osman'ın itikadına sahip olmaları gerektiğini söyler ve şöyle derdi: "Kim Osman'ın dininden uzak olursa imandan uzak olur..."¹⁰⁹ Hz. Ali'ye göre Resûlullah hariç Hz. Ebû Bekir'den ve Hz. Ömer'den sonra insanların en hayırlısı Hz. Osman'dır.¹¹⁰

Kays b. İbâd'ın anlattığına göre Hz. Ali, Cemel savaşı öncesinde şunları söylemiştir: "Allahım! Osman'ın kanından gerçekten sana sığınıyorum. Valla-hi Osman katledildiği gün aklım şaştı. (Daha sonra) bana biat için geldiklerinde gönlüm buna razı olmadı ve ben şöyle dedim: 'Ben bir adamı (Osman'ı) öldüren kavim tarafından bana biat edilmesinden dolayı Allah'tan utaniyorum. Çünkü Resûlullah (s) onun için şöyle buyurmuştu: 'Meleklerin kendisinden hayâ ettiği kimseden ben nasıl hayâ etmeyeyim?' Ben de, Osman'ın cenazesi henüz defnedilmeden yerde dururken, bana biat edilmesinden Allah'tan utaniyorum. Haydi, dönüp gidiniz.' Osman defnedilince halk biat etmek isteyerek tekrar dönüp geldiler. Ben de biatlaştım. Arkasından bana 'Ya Emire'l-mü'minîn' diye hitap ettiler. Bundan dolayı sanki kalbim yarılacak gibi oldu..."¹¹¹

Hz. Ali, bir gün Kûfe mescidinde bir hutbe okumuş ve halka şöyle hitap etmiştir: "Ey insanlar! Gerçekten Osman konusunda çok şeyler söylüyorsunuz, fakat benimle onun misali Allah Teâlâ'nın şöyle buyurması gibidir: 'Ve biz onların göğüslerindeki kin ve düşmanlığı söküp aldık. Artık onlar karşılıklı tahtlar üzerinde kardeşler olarak (sohbet ederler)'"¹¹² Hz. Ali bu hutbesinde Hz. Osman ile kendisi arasında herhangi bir kinin ve düşmanlığın bulun-

109 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 68.

110 İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXXIX, 157; Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, I, 50.

111 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 69; Benzer ifadeler için bkz. Heytemî, *a.g.e.*, s. 110. Kays b. İbâd, Heytemî'de Kays b. Übade şeklinde kayıtlıdır.

112 Hicr, 15/47. Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 43. Benzer ifadeler için bkz. Belâzurî, Ahmed b. Yahya b. Cabir, *Ensâbü'l-Eşraf*, thk., Mahmud el-Firdevs el-Azm, Dımaşk, 1999, V, 98; Heytemî, *a.g.e.*, s. 53.

madığını, birbirleriyle kardeş olduklarını ilan ediyor ve onun için “kardeşim Osman” ifadesini kullanıyordu.¹¹³

Hiz. Osman hakkındaki görüşü sorulduğunda Hiz. Ali şunları söylemiştir: “O, mele-i a’lâda Zünnûreyn diye çağrılan bir kişidir. Resûlullah’ın, iki kızından dolayı damadıydı. Resûlullah onun için cennette bir köşke kefil olmuştu.”¹¹⁴ Hiz. Osman için, “Allah yolunda onun iyi bir mazisi vardır. Allah yapmış olduğu iyiliklerden sonra ona azap etmez” diyen de Hiz. Ali’dir.¹¹⁵

Bilindiği gibi Hiz. Ömer, kendisinden sonraki halifeyi seçmek üzere bir şûrâ oluşturmuştur. Hakem olarak belirlenen Abdurrahman b. Avf, hilafet makamına geçirilecek kişiyi seçmek üzere şûra adına çalışmalara başlamış, adayların birbirleri hakkındaki görüşlerini almak için öncelikle ikili görüşmeler yapmıştır. İlk olarak Hiz. Ali’ye kendisi atanmadığı takdirde halifelğe kimi layık gördüğünü sormuş, Hiz. Ali, önce Osman’ın, o olmazsa Sa’d’ın bu işe layık olduğunu ifade etmiştir. Aynı soru Hiz. Osman’a da yöneltilmiş o da önce Hiz. Ali’yi, sonra Zübeyr’i aday olarak göstermiştir.¹¹⁶ Bu hadise de Hiz. Ali ile Hiz. Osman arasındaki karşılıklı güveni ve iyi niyeti göstermesi bakımından anlamlıdır.

Hiz. Hasan ile Hiz. Osman arasında da sıcak ilişkiler bulunduğu dair rivayetler vardır. Bu rivayetlerden Hiz. Hasan’ın, Hiz. Osman’a özel sevgi ve saygı beslediği, onu sık sık ziyarete gittiği anlaşılmaktadır. Nitekim bir gün Hiz. Osman’ı ziyaret ettikten sonra onun yanından ayrılan Hiz. Hasan’a Hiz. Ali bir latife yapmış ve şöyle demiştir: “Senin üzerinde benim de babalık hakkım yok mudur?” Hiz. Hasan babasının bu latifeli sorusuna şu karşılığı vermiştir: “Halifenin hakkı babanın hakkından daha büyüktür.”¹¹⁷

Hiz. Hasan’ın şu rüyası da bu hususta zikre değerdir: Hiz. Hasan anlatıyor: “Hz. Peygamber’i rüyamda gördüm, arşa sarılmıştı. Sonra Ebû Bekir’i gördüm; Hiz. Peygamber’in eteğinden tutmuştu. Ömer, Ebû Bekir’in; Osman da Ömer’in eteğinden tutmuştu. Gökten yeryüzüne kan yağıyordu.” Hiz. Hasan bu rüyasını Şiâ’dan bir gruba anlatmıştı. Onlar, “Peki sen Hiz. Ali’yi görmedin mi?” diye sordular. Hiz. Hasan da şöyle cevap verdi: “Ali’yi Hz. Peygamber’in (s) eteğine tutunmuş olarak görmeyi çok isterdim. Ancak bu bir rüyadır ve onu ancak anlattığım şekilde gördüm”.¹¹⁸

113 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 43.

114 İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXXIX, 47-48; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğabe*, III, 582.

115 Belâzurî, *Ensâb*, V, 98.

116 Taberî, Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr, *Târihu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, thk., Muhammed Ebü’l-Fadl İbrahim, Dâru’l-Maârif, Kahire, tsz., IV, 231 (I, 2783).

117 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 44.

118 Heysemî, Nüreddîn Ali b. Ebi Bekr, *Mecmâ’ü’z-Zevâ’id ve Menba’ü’l-Fevâ’id*, Beyrut, 1967, IX, 95-96; Kandehlevî, *a.g.e.*, IV, 430. Benzer ifadeler için bkz. Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 68.

Şu ifadeler ise Resûlullah'ın amcaoğlu Abdullah b. Abbas'a aittir: "Ebû Amr'a (Osman b. Affan) Allah rahmet etsin. O, torunların en kerimi, iyilerin en efdali, seher vakitlerinde teheccüd kılan, cehennemden bahsedildiğinde çok ağlayan, her değerli kişiye hürmeten ayağa kalkan, her hayırda öne geçen, hayâ-lı, çekingen, vefalı, zorluk ordusunun sahibi ve Resûlullah (s)'in damadıydı.¹¹⁹

Ehl-i Beyt ve Ehl-i Beyt nesli, Hz. Osman'ın aleyhinde konuşulmasına müsaade etmemiş, onu hicvedenleri ikaz etmişlerdir. Bunların başında Hz. Ali'nin oğlu Muhammed b. el-Hanefiyye ile torunu Ali b. Hüseyin gelmektedir. Nitekim Heytemî'nin kaydettiğine göre Muhammed b. el-Hanefiyye, Hz. Osman hakkında kötü söz söyleyenleri mütemadiyen uyarılmış ve onları bundan menetmiştir.¹²⁰ Muhammed Bâkır'ın anlattığına göre ise babası Ali b. Hüseyin, önce Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer, sonra da Hz. Osman hakkında batıl sözler söyleyenlere şunu söylemiştir: "Şahadet ederim ki siz Allah azze ve celle'nin kendileri hakkında 'Onlardan sonra gelenler derler ki, Rabbimiz, bizi ve bizden önce inanan kardeşlerimizi bağışla, kalplerimizde inananlara karşı bir kin bırakma! Rabbimiz! Sen çok şefkatli, çok merhametlisin!' buyurduğu kimselerden değilsiniz."¹²¹

Şii muhaddis Küleynî'nin naklettiğine göre ise Cafer-i Sadık, Hz. Osman ve ona tabi olanları methetmiş ve şöyle demiştir: "Günün ilk saatlerinde bir münadi (semadan) şöyle nida eder: 'Dikkat edin, Şüphesiz ki filan oğlu filan (Ali) ve onun taraftarları başarıya ulaşanların ta kendileridir. Günün sonunda da bir başka münadi şöyle nida eder: 'Dikkat edin, Şüphesiz ki Osman ve onun taraftarları başarıya ulaşanların ta kendileridir.'"¹²²

Bütün bunların yanı sıra Hz. Osman'ın asiler tarafından kuşatma altına alınması sırasında Abdullah b. Abbas'ın, Abdullah b. Ca'fer'in¹²³ ve Hz. Ali'nin emriyle Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in onun özel muhafızları arasında yer almaları,¹²⁴ Hz. Ali'nin Hz. Osman'a haber göndererek, "Yanımda beş yüz zırhlı adam var. Bana izin ver, seni muhafaza edeyim. Çünkü sen kanı akıtılacak bir iş yapmadın" diye teklifte bulunması,¹²⁵ Hz. Osman katledildiğin-

119 İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 134.

120 Heytemî, *a.g.e.*, s. 53.

121 Haşr, 59/10; Heytemî, *a.g.e.*, s. 53; İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 54.

122 Küleynî, *a.g.e.*, VIII, 209; İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 141.

123 İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 147.

124 Belâzurî, *Ensâb*, V, 196; İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 147. Onların, bu koruma görevini yerine getirdikleri, Hz. Osman'ın yanından çıkan en son kişinin de Hz. Hasan olduğu rivayet edilmiştir. Bkz. Halife b. Hayyât, *Târih*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, s. 102.

125 Ancak Hz. Osman Hz. Ali'ye: "Allah sana hayırlar ihsan etsin. Benim için başkalarının kanının akmasını istemiyorum" şeklinde karşılık vermiş ve onun bu teklifini geriye çevirmiştir. Bkz. İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXXIX, 398. Hz. Osman'ın asilere karşı savaşmaya izin vermediğine dair ayrıca bkz. Belâzurî, *Ensâb*, V, 201-204; İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXXIX, 391-9; Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 60-61.

de Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in onun üzerine kapanarak ağlamaları,¹²⁶ Hz. Ali'nin kendi oğullarına ve kardeşlerinin oğullarına, "Siz kapıda beklerken Müminlerin emiri nasıl öldürüldü?" diye haykırması ve Hz. Hasan yaralanmış olmasına rağmen onu tokatlaması, Hz. Hüseyin'in göğsüne vurması,¹²⁷ Hz. Osman'ın cennetlik olduğuna şahitlik etmesi¹²⁸ ve "Osman'ın katillerine Allah lanet etsin!"¹²⁹ şeklinde bedduada bulunması da, Ehli Beyt'in Hz. Osman'a duyduğu ilgiyi ve sevgiyi gösteren kanıtlardandır.

b. Hz. Osman ile Ehl-i Beyt Arasındaki Hısımlık İlişkileri

İlk iki halife ile Ehl-i Beyt fertleri arasında evlilikler yoluyla gerçekleşen akrabalık ilişkileri Hz. Osman için de söz konusudur.

Bilindiği gibi Hz. Ali Resûlullah'ın kızı Hz. Fatıma ile Hz. Osman ise Resûlullah'ın diğer iki kızı Hz. Rukiye ve Hz. Ümmü Gülsüm ile evlenmiştir. Hz. Osman'a bu sebeple "Zünnûreyn" lakabı verilmiştir. Hz. Ali'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber, "Kırk tane kızım olsaydı birinden sonra diğeriyle olmak üzere hepsini Osman ile evlendirirdim..." demiştir.¹³⁰ Hz. Ali, onun bu yönünü dikkate alarak Hz. Osman'ı her fırsatta savunmuş ve onun aleyhinde konuşanlara fırsat vermemiştir. İbn Asâkir'in Ebû İshak'tan naklettiğine göre adamın biri bir gün Halife Hz. Ali'ye, yeni şeyler (bidatler) ihdas ettiği gerekçesiyle Hz. Osman'ın cehennemlik olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Hz. Ali ona, bir takım sorular yöneltmiş ve Hz. Osman'ın Resûlullah'ın damadı olduğunu hatırlatmıştır. Hz. Peygamber'in, kızına talip olan kişinin kim ve neci olduğunu araştırmadan kızını onunla evlendirmeyeceğini, bir iş yapmak istediği zaman Allah'tan hayırlısını istediğini, Allah'ın da ona hayırlı olanı verdiğini ifade ederek bu adamı ikaz etmiştir.¹³¹

Hz. Ali'ye göre Allah Resûlü Rabbinden daima hayırlısını ister ve Cenab-ı Hak da kendisine hayırlı olanı verirdi. Damadın da hayırlısını istemiş ve Allah Teâlâ ona hayırlı damat ihsan etmişti. Hatta rivayete göre kızlarını Osman ile evlendirmesini Allah Teâlâ, Resûlullah'a vahyetmiştir. Nitekim Allah Resûlü, "Şüphesiz ki Allah, iki kızımı Osman ile evlendirmemi, bana vahyetti" buyurmuştur.¹³²

Birbirleriyle bacanak olan Hz. Osman ve Hz. Ali'nin torunları arasında da kız alışverişi ile akrabalık bağları kurulmuştur. Örneğin, Hz. Ali'nin to-

126 Belâzurî, *Ensâb*, V, 197; Mes'ûdî, *a.g.e.*, II, 354.

127 Belâzurî, *Ensâb*, V, 197; Mes'ûdî, *a.g.e.*, II, 354; İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 149.

128 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 60.

129 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 43.

130 İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXXIX, 42; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III, 579.

131 İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXXIX, 49; Benzer ifadeler için bkz. Kandehevî, *a.g.e.*, III, 20; Sarıçık, Murat, *Hz. Ali İlk Üç Halife ile Kavga mıydı?*, İstanbul, 2012, 295-6.

132 İbn Asâkir, *a.g.e.*, XXXIX, 41.

runu ve Hz. Hüseyin'in kızı Fatıma, Hz. Osman'ın torunu Abdullah b. Amr ile evlenmiştir. Bu evlilikten Muhammed, Kasım ve Rukiye adında üç çocuk dünyaya gelmiştir.¹³³ Yine Hz. Hüseyin'in diğer bir kızı Sükeyne, Hz. Osman'ın torunu Zeyd b. Amr ile yuva kurmuştur.¹³⁴ Hz. Osman'ın Mervan b. Eban ismindeki torunu da Hz. Hasan'ın kızı Ümmü Kasım ile evlenmiştir. Mervan'ın Ümmü Kasım'dan Muhammed isminde bir oğlu olmuştur.¹³⁵ Hz. Osman'ın oğlu Eban ise, Abdullah b. Cafer b. Ebu Talib'in kızı Ümmü Külsüm'le evlilik akdi gerçekleştirmiştir.¹³⁶

Bütün bu evlilikler Ehl-i Beyt ve Ehl-i Beyt nesli ile Hz. Osman ve onun soyundan gelenler arasındaki dostluğun ve samimiyetin göstergelerindedir.

Hz. Ali ile Hz. Osman'ın çocukları arasındaki dostluğun ve samimiyetin göstergelerinden biri de onların birlikte hac yolculuğu yapmaları ve birlikte Kâ'be'yi tavaf etmeleridir.¹³⁷

c. Ehl-i Beyt Mensuplarının, Çocuklarına “Osman” İsmi Vermeleri

Ehl-i Beyt'in Hz. Osman'a olan sevgilerini ve bağlılıklarını gösteren delillerden biri de çocuklarına Osman ismini vermeleridir. Ebû Bekir ve Ömer isimlerinde olduğu gibi Ehl-i Beyt'ten çocuklarına Osman ismini veren ilk şahıs yine Hz. Ali olmuştur. O, hanımlarından Ümmülbenîn bint Hizâm'dan olan dört erkek çocuğundan birine Osman ismini vermiştir.¹³⁸ Hz. Ali'nin bu oğlu, kardeşi Hz. Hüseyin ile beraber Kerbelâ'da öldürülmüştür.¹³⁹ Ya'kûbî, Hz. Ali'nin Esmâ bint Umeys'ten olan iki oğlundan birine de yine Küçük Osman ismini verdiğini kaydeder.¹⁴⁰

133 İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, 439; Savaş, *a.g.m.*, s. 133; Sarıcık, *a.g.e.*, s. 302. Fatıma, önce Hz. Hasan'ın oğlu Hasan ile evlenmiş, onun vefatından sonra Abdullah ile evlenmişti. İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 137.

134 İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, 441; İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 136; Savaş, *a.g.m.*, s. 133; Sarıcık, *a.g.e.*, 302. Sükeyne, daha önce iki evlilik daha yapmıştır. Birinci ve ikinci kocası vefat edince Zeyd ile evlenmiştir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, X, 441.

135 İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Sa'id el-Endelüsî, *Cemheretü Ensâbi'l-'Arab*, thk., Abdusselam Muhammed Hârûn, Dâru'l-Maârif, Kahire, tsz., s. 85; Ümmü Kasım, bazı eserlerde Hz. Hüseyin'in torunu diye geçer. Bkz. İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, 137.

136 İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, 136.

137 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 45.

138 İbn Sa'd, *a.g.e.*, III, 18; Ya'kûbî, *a.g.e.*, II, 120; Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 206; İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 150; Komisyon-Heyet, *Doğustan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Redaktör, Hakkı Dursun Yıldız, Çağ Yayınları, Zaman Gazetesi Baskısı, İstanbul, 1992, II, 262; Sarıcık, *a.g.e.*, s. 299. Hz. Ali'nin Ebû Bekir, Ömer ve Osman adındaki çocukları için bkz. Öz, Mustafa “Ali Evladı,” *DİA*, İstanbul, 1989, II, 392-3.

139 İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 150.

140 Ya'kûbî, *a.g.e.*, II, 120.

Ebu Said el-Hudri bir gün Hz. Ali’nin yanında güzel bir genç görmüş ve Hz. Ali’ye hitaben: “Yanıdaki bu gençten dolayı Allah sana afiyet versin” diye dua etmiştir. Bunun üzerine Hz. Ali şöyle demiştir: “Bu, (oğlum) Osman b. Ali’dir. Ona Osman b. Affan’ın ismini verdim.”¹⁴¹ Öyle anlaşılıyor ki Hz. Ali, bu oğluna özellikle bilerek ve bir kasd-ı mahsusla Hz. Osman’ın adını vermiştir.¹⁴²

Görülüyor ki Hz. Osman da Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer gibi Ehl-i Beyt tarafından önemsenmiş, övülmüş ve sevilmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bazı Şiilerin olumsuz bir bakış açısı ile ilk üç halife hakkında çeşitli eleştirilerde bulunmalarına, onları kusurlu göstermek için çaba sarf etmelerine, hatta ağır ithamlarda bulunarak onları tekfir etmelerine¹⁴³ rağmen Ehl-i Beyt’in ve Ehl-i Beyt neslinin, söz konusu halifeler hakkında oldukça müspet düşüncelere sahip oldukları, onlarla samimi ve dostane ilişkiler kurdukları, onlara karşı sevgi, güven ve vefa duygusu ekseninde tutum ve davranışlar sergiledikleri, nakledilen rivayetlerden anlaşılmaktadır.

Ehl-i Beyt’e göre ümmetin en hayırlısı Râşit halifelerdir ve bu halifeler, Ehl-i Beyt’e karşı hürmet ve hakkaniyet ile muamele etmişler ve onların hakkına zerre kadar zulmetmemişlerdir. Ehl-i Beyt mensupları, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman hakkında sözlerin en güzelini söylemek üzere ittifak etmişler, “...Rabbimiz, bizi ve bizden önce inanan kardeşlerimizi bağışla, Kalplerimizde inananlara karşı zerre kadar kin bırakma...”¹⁴⁴ ayetinin gereği olarak onları her fırsatta savunmuşlar ve onların aleyhinde konuşanlara fırsat vermemişlerdir. Özellikle Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer’in İslâm’ın önderleri olduğunu, onlarla dost olana dost olunması, onlara düşmanlık yapanlardan da uzak durulması gerektiğini, aksi takdirde Resûlullah’ın şefaatine nail olunamayacağını söylemişlerdir. Bu sebeple Râşit halifeleri rahmetle anmışlar ve onlar hakkında iyi düşünmeyenleri tel’în etmişlerdir. Bu halifelere tâbi olanların doğru yola girecekleri kanaatini taşıdıkları için onların uygulamalarını değiştirmekten hayâ ettiklerini ifade etmişlerdir. Hatta Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer’in faziletini bilmeyenlerin sünneti de bilmeyecekleri, onlara buğzetmenin münafıklık olduğu ve onlara söven kimselerin dinden çıktıkları kanaatini taşımışlardır. Bununla birlikte Ehl-i Beyt mensupları, ilk üç halife ve onların nesli ile evlilik yoluyla akrabalık bağları oluşturmuşlardır. Çocuklarına da bilerek ve kasıtlı olarak Ebû Bekir, Ömer ve Osman isimlerini vermişlerdir.

141 Muhibbuddîn et-Taberî, *a.g.e.*, III, 44.

142 Sarıcık, *a.g.e.*, s. 300.

143 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. İhsan İlahi Zahir, *a.g.e.*, s. 101-104; Arı, *a.g.e.*, s. 72-87.

144 59. Haşr, 10.

Ehl-i Beyt'in, ilk üç halife ile ilgili övgü dolu sözleri, onlar hakkındaki olumlu kanaatlerini ve düşüncelerini yansıtırken; onlarla hısımlık bağları oluşturmaları, aralarındaki samimi ve dostane ilişkileri ortaya koymakta; çocuklarına Ebû Bekir, Ömer ve Osman isimlerini vermeleri ise onlara karşı besledikleri güveni, muhabbeti ve vefa duygusunu göstermektedir.

Özellikle söz konusu halifelerle Ehl-i Beyt arasında evlilikler yoluyla gerçekleşen akrabalıklarla, Ehl-i Beyt'in çocuklarına Ebû Bekir, Ömer ve Osman isimlerini vermeleri, inkârı mümkün olmayan somut hadiseler olduğundan bu hususta Şii ve Sünni kaynaklar arasında görüş ayrılığının olmaması dikkat çekicidir. Bununla birlikte Ehl-i Beyt'in, ilk üç halife hakkındaki methiyelerinin önemli bir kısmının Şia kaynaklarında da yer almış olması oldukça anlamlıdır. Nitekim Zahîr, eserinde bununla ilgili ayrıntılı dipnotlar vermiştir.¹⁴⁵

Buna rağmen Ehl-i Beyt'i sevdiğini, onları dost edindiğini ve onlara tabi olduklarını iddia eden bu günkü Şiiler'in birçoğunun, imamları ile aynı duyguları ve düşünceleri paylaşmamaları, imamlarının ilk üç halifeye karşı olumlu yaklaşımlarına rağmen onların ilk üç halifeye karşı negatif bir tavır sergilemeleri ilginçtir. Hâlbuki Şiilerin de Ehl-i Beyt imamları gibi Hz. Ebû Bekir'e, Hz. Ömer'e ve Hz. Osman'a karşı hüsnü zan beslemeleri, iyi niyet, sevgi ve vefa duygusuyla hareket etmeleri ve onlar hakkında müspet düşüncelere sahip olmaları beklenirdi.

Kaynakça

- Abdurrezzâk es-San'ânî, *el-Mussannef*, thk. Habibürrahman el-A'zamî, Beyrut, 1972.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, thk., Şuayb Arnavûd-Adil Mürşid, Beyrut, 1995-2001.
- Arı, M. Salih, *İmamiye Şiasî Kaynaklarına Göre İlk Üç Halife*, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Algül, Hüseyin "Fedek", *DİA*, İstanbul, 1995.
- Altun, İsmail "Hz. Ebu Bekir ile Hz. Fatıma Arasında Yaşanan Fedek Meselesine Sünni ve Şii Yaklaşımların Analizi", *İslam Araştırmaları Dergisi*, 2012, sayı: 27, s. 1-28.
- Askeri, Murtaza, *Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet Ekolleri*, çev. Cafer Bendiderya-İsmail Bendiderya, Kevser Yayınları, İstanbul, 2006.
- Belâzurî, Ahmed b. Yahya b. Cabir, *Ensâbü'l-Eşrâf*, thk., Mahmud el-Firdevs el-Azm, Dımaşk, 1999.
- , *Fütühü'l-Büldân*, thk. Abdullah Üneys et-Tubbâ'-Ömer Üneys et-Tubbâ', Müessesetü'l-Meârif, Beyrut, 1987.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Dâiretu Maârif, Beyrut, tsz.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil, *Sahîbü'l-Buhârî*, İstanbul, 1981.

145 Bkz. İhsan İlahi Zahîr, *a.g.e.*, s. 48-100.

Dehlevî, Abdülazîz b. Ahmed b. Abdirrahîm, *Muhtasar et-Tuhfetü'l-İsnâ Aşeriyye*, Arp. çev. Muhammed b. Muhyiddîn b. Ömer el-Esemî, thk. Muhibbuddîn el-Hatîb, byy., tsz.

Duman, M. Zeki, “*Kur’ân-ı Kerîm’de Ehl-i Beyt*”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2001, sayı: 11, s. 37-58.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistânî, *Sünen*, Kahire, 1988.

Ebû Ubeyd, Kasım b. Selâm, *Kitâbü'l-Emvâl*, thk. Muhammed Halil Harrâs, Dâru'l-Fikir, Kahire, 1975.

Fevzi, Faruk Ömer “*Ehl-i Beyt Kavramı Üzerine...*”, çev. Mehmet Bahaüddin Varol, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1999, sayı: 9, s. 397-404.

Fiğlalı Ethem Nuri, “İsnâaşeriyye” *DİA*, İstanbul, 2001.

Hâkim, Ebû Abdullah en-Nisâbüri, *el-Müstedrek ala's-Sahihayn*, Beyrut, tsz.

Halife b. Hayyât, *Târîh*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995.

Heysemî, Nûreddîn Ali b. Ebî Bekr, *Mecmâ'ü'z-Zevâ'id ve Menba'ü'l-Fevâ'id*, Beyrut, 1967.

Heytemî, Ahmed b. Hacer, *es-Savâiku'l-Mubrika*, İstanbul, 1984.

İbni Asâkir, Ali b. el-Hasen, *Tarihu Medinet-i Dimaşk*, thk. Muhibbuddin Ebi Said Ömer b. Garâme el-Amrevî, Daru'l-Fikir, Beyrut, 1996.

İbn Ebî'l- Hadîd, Adülhamîd b. Hibetullah, *Şerh-ü Nehci'l-Belağa*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, tsz.

İbn Hacer, Şihâbüddîn Ahmed b. Ali el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, Beyrut, 1853.

İbn Hallikan, Ahmed b. Muhammed b. Ebû Bekir, *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zamân*, thk. İhsan Abbas, Beyrut, tsz.

İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd el-Endelüsî, *Cemheretü Ensâbi'l-Arab*, thk., Abdusselam Muhammed Hârûn, Dâru'l-Maârif, Kahire, tsz.

İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Muhammed Ali el-Kutub-Muhammed ed-Dâlî Belta, Beyrut, 1992.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İsmâil b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Mektebetü'l-Maârif, Beyrut, 1977.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed, *Kitâbu't-Tabakâtü'l-Kebîr*, thk. Ali Muhammed Ömer, Kahire, 2001.

İbn Teymiyye, Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm, *Minhâcü's-Sünneti'n-Nebeviyye fi Nakzi Kelâmi's-Şîa ve'l-Kaderiyye* (Şii İbn Mutahhar el-Hillî'nin görüşleri ile birlikte) thk. Muhammed Reşâd Sâlim, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire, 1989.

İbnü'l-Esir, İzzüddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, *el-Kâmil fi't-Tarih*, Beytü'l-Efkârî'd-Devliyye, byy., tsz.

-----, *Üsdü'l-gâbe fi marifeti's-sahâbe*, thk., Ali Muhammed Muavviz-Adil Ahmed Abdü'l-Mevcud, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, tsz.

İhsan İlâhî Zahîr, *eş-Şîa ve Ehlü'l-Beyt*, Lahor, 1999.

Kandehlevî, Muhammed Yûsuf, *Hayâtü's-sahâbe*, çev. Ali Arslan, Aygül Yayınları, İstanbul, tsz.

Komiyon-Heyet, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Redaktör, Hakkı Dursun Yıldız, Çağ Yayınları, Zaman Gazetesi Baskısı, İstanbul, 1992.

Küleynî, *el-Kâfi*, et-Taba'atî's-Sâlise, tsh. Muhammed Ahvendi, Dârü'l-Kütübî'l-İslâmiyye, Tahran, 1968.

Lâlekâî, Ebu'l-Kasım Hibetullah b. el-Hasen b. Mansûr et-Taberî, thk., Ahmed b. Sa'd b. Hemdân el-Ġâmidî, *Şerhu Usûli İtikadı Ehli's-Sünne ve'l-Cemâa*, Riyad, 1995.

Makrizî, Takiyüddin Ahmed b. Ali, Ehl-i Beyt'in Fazileti, çeviren: M. Mahfuz Söylemez, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, cilt: XLIII, sayı: 2, s. 413-447.

Me'sûdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Hüseyin, *Mürüccü'z-Zehab ve Me'âdinü'l-Cevher*, nşr. M. Muhyiddîn Abdülhamîd, Kahire, 1964.

Muhibbuddîn et-Taberî, Ahmed b. Abdillâh, *er-Riyâdu'n-Nadira fî Menakibi'l-Aşra*, Beyrut, 1997.

Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc, *Sahîbu Müslim*, nşr., Muhammed Fuâd Abdülbâkî, İstanbul 1981.

Nevevî, Yahyâ b. Şeref, *Şerhu Sahîb-i Müslim*, byy, 1981-3.

Öz, Mustafa, "Ali Evladı," *DİA*, İstanbul, 1989.

-----, "Cafer-i Sadık," *DİA*, İstanbul, 1993.

Öz, Şaban, "Şia'nın Takiyye İnancı Çerçevesinde Hz. Ali'nin İlk İki Halife ile Mü-nasebetleri", *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, cilt: VIII, sayı: 15, s. 29-74.

Sallâbî, Ali Muhammed Muhammed, *IV. Halife Hz. Ali (ra) Hayatı, Şahsiyeti ve Yaşadığı Çağ*, Ravza Yayınları, İstanbul, 2008, s. 180.

Savaş, Rıza, "Râşid Halifeler Arasındaki Akrabalık Bağları", *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Müsikisi Dergisi*, 2005, cilt: III, sayı: 6, s. 121-134.

Sübhani, Cafer, *Hz. Ali'ye Neler Yaptılar!*, çev. Zeynep Çatar, Evrensel Yayıncılık, İstanbul, 1995.

Taberânî, Ebü'l-Kasım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l Kebir*, thk., Hamdî Abdü'l-Mecid es-Selefi, Kahire, tsz.

Taberî, Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, thk., Muhammed Ebü'l-Fadl İbrahim, Dâru'l-Maârif, Kahire, tsz.

Ümit, Mehmet, Ehl-i Beyt Merkezli Yaklaşımlarda Sahabe İmajı: Zeydiyye Örneği, Hz. Muhammed ve evrensel mesajı sempozyumu, 20-22 Nisan 2007 [*İslami İlimler Dergisi Yayınları*], 2007, s. 217-228.

Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, nşr. M. Jones, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut, 1984.

Varol, M. Bahaüddin, "Ehl-i Beyt Sevgisi Nedir? Nasıl Olmalıdır?", *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Müsikisi Dergisi*, 2003, cilt: I, sayı: 2, s. 109-128.

Ya'kûbî, Ahmed b. Ebî Ya'kûb b. Ca'fer, *Târihu'l-Ya'kûbî*, thk., Abdu'l-Emîr Mihna, Beyrut, 1993.

Yâkût el-Hamevî, Şihâbüddîn Ebü Abdillâh b. Abdillâh, *Mu'cemu'l-Büldân*, Tahran, 1968.

Yüksel, "Dört Halife Dönemi Olayları Karşısında Abdullah b. Ömer," *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Müsikisi Dergisi*, yıl, 3, sayı: 6, 2005.

Zehabî, Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyer Alâmi'n-Nübelâ*, nşr. Şuayb el-Arnâvut v. dğr., Beyrut 1981-96.

-----, *Tarihu'l-İslâm*, thk. Ömer Abdü's-Selam Tedmürî, Beyrut, 1990-2000.